

CEZA KOVUŞTURMASININ DİSİPLİN SORUŞTURMASINA ETKİSİ

THE EFFECT OF CRIMINAL PROSECUTION ON DISCIPLINARY INVESTIGATION

Gamze OFLAZ KÖKSAL*

Özet: Kamu hizmetinin iç düzenine ilişkin disiplin suç ve cezalarının düzenlendiği rejim disiplin hukukunu ifade etmektedir. Kamu görevlilerine uygulanan disiplin suç ve cezalarının amacı, kamu hizmetinin sürekliliğinin sağlanması ve kamu görevlilerinin görevle olan bağlarının kuvvetlendirilerek kamu hizmetlerinin iyi bir düzeyde işleminin sağlanmasıdır. Disiplin hukuku büyük ölçüde ceza hukukundan etkilendiği için, ceza hukukundaki ilkelerin birçoğu disiplin hukukunda da geçerlidir.

Disiplin hukuku ve ceza hukukunun birbirinden bağımsızlığı genel kabul görmektedir. Bununla beraber bu bağımsızlık mutlak düzeyde değildir. Zira, disiplin suçu niteliğindeki bir eylem aynı zamanda ceza hukukuna göre suç teşkil edebilir. Bu durumda kişi hakkında hem disiplin soruşturması hem de ceza kovuşturması yürütülmesi gerekecektir. Disiplin soruşturması açılması için ceza kovuşturmasına başlanmış olması şart mıdır? Ceza kovuşturmasında verilecek kararın disiplin soruşturmasında beklenmesi gerekir mi? Ceza kovuşturmasında verilecek karar, disiplin soruşturmasında verilecek kararı etkiler mi? Çalışmamızda bu iki rejimin birbirine olan olası etkilerini değerlendirdik.

Anahtar Kelimeler: Disiplin Hukuku, Ceza Kovuşturması, Kamu Görevlileri

Abstract: Disciplinary law refers to the regime that regulates disciplinary offenses and penalties related to the internal regulation of public service. The purpose of the disciplinary offenses and penalties applied to public officials is to ensure the continuity of public service and to maintain a good level of operation of public services by strengthening the bonds of public officials with their duties. Be-

* Avukat, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi, avgamzeoflazz@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-4048-6688, Makalenin Gönderim Tarihi: 09.08.2024, Kabul Tarihi: 13.11.2024

cause disciplinary law is influenced mainly by criminal law, many of the principles of criminal law are also valid in disciplinary law.

It is generally acknowledged that disciplinary law and criminal law are independent of each other. Nonetheless, this independence is not at an absolute level. This is because an action that qualifies as a disciplinary offense can also constitute a crime according to criminal law. In this case, both disciplinary investigation and criminal prosecution will need to be conducted against the person. Is it necessary to initiate criminal prosecution for a disciplinary investigation to be launched? Should the decision to be made by the criminal prosecution be awaited in the disciplinary investigation? Does the decision to be given in the criminal prosecution affect the decision to be given in the disciplinary investigation? In our study, we evaluated the possible effects of these two regimes on each other.

Keywords: Disciplinary Law, Criminal Prosecution, Public Officials

GİRİŞ

Kamu hizmetinin sürekliliğinin sağlanması amacıyla kamu hizmeti gören idare personeli yani kamu görevlilerinin uymakla yükümlü olduğu kurallar ve bu kurallara uyulmaması halinde karşılaşılabilecek yaptırımların oluşturduğu rejime disiplin hukuku adı verilmektedir. Disiplin hukuku, kamu görevlilerinin uyması gerekli düzen kuralları ile bunlara uyulmaması halinde karşılaşılabilecek disiplin cezalarını içerir. Disiplin cezaları ancak idare tarafından usule uygun olarak yapılacak disiplin soruşturması neticesinde verilebilir.

Disiplin hukuku büyük ölçüde ceza hukukundan etkilenmiştir. Ceza Hukuku alanında geçerli olan evrensel ilkelerin büyük bir kısmı disiplin hukukunda da uygulanmaktadır. Bazı durumlarda, disiplin cezasını gerektiren eylem veya davranış, ceza hukuku bağlamında da bir suç oluşturabilir. Bu tip durumlarda, kamu görevlisi hakkında disiplin soruşturması ile birlikte özel kanunlarla belirlenen kurallara uygun olarak ceza kovuşturması da yürütülecektir. İşte böyle bir durumda, ceza kovuşturması ile ceza kovuşturmasında verilen kararların, disiplin soruşturmasına etkisinin ne olacağı sorunu gündeme gelmektedir.

Kural olarak, ceza hukuku ile disiplin hukukunun birbirinden bağımsız olduğu kabul edilmekle birlikte, uygulamada her zaman böyle olması mümkün değildir. Bu çalışmada ceza kovuşturmasının disiplin soruşturmasına olan etkisi farklı boyutlardan ele alınarak incelenmiştir.

tir. Çalışma kapsamında, disiplin hukukuna tabi olan personelin tamamı, çalışma içi bütünlüğü, yeknesaklığı ve terim karmaşası olmasını sağlayabilmek amacıyla, memurlar ve diğer kamu görevlilerini de içerisine alacak şekilde, “kamu görevlileri” terimi ile ele alınmıştır.

Bu amaçla birinci bölümde disiplin hukuku ile ilgili açıklamalarda bulunarak, disiplin hukuku kavramlarından, disiplin hukukunda geçerli ilkelerden ve disiplin soruşturması usulünden söz edilmiştir. Ceza kovuşturması ile disiplin soruşturmasının bağımsızlığının mümkün olup olmadığı hususunun değerlendirildiği ikinci bölümde ise “ne bis in idem” kuralı bağlamında bir değerlendirme yapılmıştır, bekletici mesele sorununa değinildikten sonra son olarak ceza kovuşturması sonucu verilen kararların disiplin soruşturmasına olan etkisi bakımından değerlendirme yapılarak konu bu plan dahilinde sunulmaya çalışılmıştır.

I. DISİPLİN HUKUKU

Disiplin hukuku, hiyerarşi yetkisinin bulunduğu ya da bulunmadığı bir topluluğa bağlılıktan kaynaklanan, iç düzenin korunması amacı ve itaat yükümlülüğüne bağlı olarak ortaya çıkan disiplin normlarını ve yaptırımlarını içeren rejimdir.¹ Tanımdan da anlaşılacağı üzere, disiplin yaptırımının mevcudiyeti için yaptırımı uygulayacak merci ile yaptırıma maruz kalan kişi arasında her zaman ve mutlaka hiyerarşi ilişkisi bulunması zorunlu değildir. Örnek verilecek olursa, hekim veya avukat gibi serbest meslek mensupları da disiplin yaptırımına tabi tutulabilir.² Bu kapsamda disiplin hukuku geniş bir hukuki çerçeveye sahip olup, çalışmamızın konusu yalnızca kamu görevlilerinin disiplin sorumluluğuna ilişkin olacaktır.³

¹ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 26. Baskı, 2022, s.45.*; Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s.756.*

² Oğuz Sancakdar/Elif Altınok Çalışkan/Gizem Dursun Özdemir/Pınar Yağcı/Serkan Seyhan/Egemen Karaca, *Disiplin Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2.baskı, 2022, s.27.*

³ Çalışma kapsamı dışındaki hususlarda incelenebilecek bazı kaynaklar, Bahattin Duman, *Yükseköğretim Ceza ve Disiplin Soruşturması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3.baskı, 2012.*; Erol Dündar, “Emniyet Mensuplarına İlişkin Disiplin Cezaları ve Yargı Denetimi”, *Danıştay Dergisi*, 1986, C: 16, S:62-63, ss.15-50; Erol Dündar, *Milli Eğitim Teşkilatı Mensuplarına İlişkin Disiplin Cezaları ve Yargı Denetimi, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1987.* ; M.Haşim Mısır, *Avukatlık Disiplin Huku-*

Bu kapsamda, kamu hizmetinin sürekliliğinin sağlanması için kamu görevlilerinin eylem ve davranışları için öngörülen kurallar bütünü ve bu kurallara aykırılık halinde uygulanacak yaptırımların oluşturduğu rejime disiplin hukuku adı verilmektedir.⁴

A. Disiplin Hukuku Kavramları

Disiplin sözcüğü dilimize Fransızcadan (discipline) geçen bir terim olup⁵ yönetimin düzenli, verimli yürütülebilmesi için uyulması gereken kurallar bütünüdür.⁶

Disiplin suçu ise kamu görevlilerinin çalıştıkları kurumun iç düzenini bozan davranışları, statülerine ilişkin kurallara uymamaları, görevleriyle alakalı kusurlu eylemleri olarak tanımlanabilir.⁷ Kamu görevlilerinin olumlu ve olumsuz yükümler yükleyen kurallara uymamaları durumunda uygulanacak idari yaptırımların (disiplin cezaları) sebep unsuru olarak da tanımlanabilirler.⁸ Bu bağlamda disiplin suçlarının yalnızca kamu görevlileri tarafından işlenebilen özgü suçlardan olduğu belirtilmelidir.⁹ 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda¹⁰ açıkça sayılmış olan disiplin suçları bulunmakla birlikte, bazı kamu görevlilerine özgü kuralları düzenleyen farklı kanunlarda da disiplin suçlarının ayrıca düzenlendiğine rastlanmaktadır.

---

ku, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, 2008.; Eylem Baş, "Hâkimlerin ve Savcılarının Disiplin Yönünden Soruşturulmaları ve İşledikleri Suçlar Nedeniyle Yargılanmaları", *Ankara Barosu Dergisi*, 2016, S: 3, ss.267 – 359.

⁴ Ramazan Çağlayan, *İdare Hukuku Dersleri*, Adalet Yayınevi, Ankara, 7. baskı, 2019, s.525.

⁵ Çağlayan, s.524.

⁶ Çağlayan, s.525; Selman Sacit Boz, "Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, C: 25, S:2, s.17.

⁷ Kemal Gözler/Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 21. baskı, 2019, s.595, Metin Günday, *İdare Hukuku*, İmaj Yayınevi, Ankara, 10. baskı, 2011, s.627, Bahtiyar Akyılmaz/Murat Sezginer/Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, 10. baskı, 2022, s. 723, Şeref Gözübüyük/Turgut Tan, *İdare Hukuku Cilt I*, Turhan Kitabevi, Ankara, 9. baskı, 2013, s. 878-879, Çağlayan, s.525.

⁸ Boz, s. 19.

⁹ Onur Karahanoğulları, "Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 1999, C:8, S:3, s.58.

¹⁰ 23.07.1965 tarih ve 12056 sayılı Resmî Gazete.

Disiplin cezası, kısaca disiplin suçları için öngörülen idari yaptırım olarak tanımlanabilir.¹¹ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda disiplin cezası tanımı yapılmamış olmakla beraber, disiplin cezalarının neler olduğu sayılmıştır. Disiplin cezalarını belirten 124. maddeden hareketle, disiplin cezası, kamu hizmetlerinin işlenmesini sağlamak amacıyla, kamu görevlisine kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve yönetmelikler aracılığıyla yüklenen yükümleri yerine getirmemek, zorunlu olduğu belirtilen hususları dikkate almamak, yasak olduğu belirtilen eylemleri gerçekleştirmek neticesinde, eylemin nitelik ve derecesine göre uygulanan idari yaptırımdır denilebilir.¹² Danıştay da bir kararında disiplin cezasını, “..disiplin cezaları, kamu görevlilerinin mevzuata, çalışma düzenine, hizmetin gereklerine aykırı eylemlerine karşı düzenlenen idari yaptırımlardır.” şeklinde tanımlamıştır.¹³ Danıştay yakın tarihli bir başka kararında sübjektif ve bireysel etkileri bulunan disiplin cezalarının, aynı zamanda kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi ve kamu düzeninin sağlanması açısından objektif ve kamusal öneme de sahip olduklarını belirtmiştir.¹⁴

Disiplin cezası biçiminde uygulanan idari yaptırımların amacı, kamu görevlisi ile görevi arasında bağ kurmak, kamu hizmetlerinin iyi düzeyde işlenmesini sağlamaktır.¹⁵ Nitekim bir Anayasa Mahkemesi kararında disiplin cezalarının amacı şu şekilde ifade edilmiştir: “*kamu veya özel teşkilat düzenini devam ettirmek, onun verimli, süratli ve yararlı bir biçimde çalışmasını sağlamak, onur ve saygınlığını korumak*” ve “*kamu görevi yürüten bireyler açısından disiplin cezalarının amacı kamu görevlisini görevine bağlamak, kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini ve bu suretle kurumların huzurunu temin etmek*” olarak belirtilebilir.¹⁶ Yine disiplin cezası biçiminde uygulanan yaptırımların amaçları olarak, kurum düzenini sağlama, kamu görevlisinin mesleğinde korunmasını sağlama, kamu görevlisinin aynı disiplin suçunu bir daha işlenmesini engelle-

¹¹ Günday, s.627., Çağlayan, s.525., Gözübüyük/Tan, s.878-879, Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.723.

¹² Boz, s. 20.

¹³ Danıştay 12. Daire, E: 2003/3174, K: 2006/6690, T: 26.12.2006.

¹⁴ Danıştay 8. Daire, E: 2022/4558, K: 2023/6980, T: 08.12.2023.

¹⁵ İbrahim Pınar, Disiplin Suç ve Cezaları ve Sicil Hukuku, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2008, s.1.

¹⁶ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2020/16903, T: 09.01.2024.

mek suretiyle eğitimini sağlama, kamu hizmetine ilişkin yükümlülüklerinde gerekli özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen ilgili kamu görevlisinin hizmetten tasfiyesini sağlama, benzer disiplin suçlarının işlenmesini önlemek suretiyle korkutma/caydırma amaçları da belirtilebilir.¹⁷

Disiplin cezaları ile bu cezaları gerektirecek disiplin suçları hukukumuzda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda düzenlenmektedir. Belirtmek gerekir ki 657 sayılı Kanun'un 125. maddesi bütün kamu görevlileri için uygulanabilecek genel hüküm özelliğinde olan bir maddedir.¹⁸ Özel kanunlarda bazı özel kamu görevlileri için düzenlenen başka disiplin suç ve cezaları da bulunmaktadır. Öncelikle, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 125. maddeye göre disiplin cezalarının neler olduğundan bahsedelim:

Uyarma, kamu görevlisine davranış ile görevlerinde dikkatli olması gerektiğinin yazılı olarak bildirilmesidir. Uyarma cezasını gerektiren disiplin suçları ise izinsiz veya mazeretsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak, görev yerini terk, çalıştığı Kurumun belirlediği kılık-kıyafet kurallarına uymamak, Devlet memurluğuna yakışmayan eylem ve tavırlarda bulunmak, görev veya iş sahiplerine karşı ilgisiz davranışlarda bulunmak, verilen emirlerin yapılmasında, araç ve gereçlerin kullanımında düzensiz-kayıtsız davranmak olarak özetlenebilir.

ınama, kamu görevlisine davranış ile görevlerinde kusurlu olduğunun yazılı olarak bildirilmesidir. Kınama cezasını gerektiren disiplin suçları ise eş ve çocuklarının gelir getirici sürekli faaliyetlerini bildirmemek, görev sırasında amirine karşı saygısız davranış, kamu hizmeti dışında Devlet memurunun güven ve itibarını zedeleyecek davranışlarda bulunmak, Devlete ait araç, gereç, resmi belge ve benzeri şeyleri kaybetmek- özel işlerinde kullanmak, mesai arkadaşlarına veya iş sahiplerine sözle ya da fiili olarak sataşmak, amirin verdiği emirlere itiraz, basına yetkisiz olduğu halde demeç vermek, kurumun huzur ve sükununu bozmak, verilen emirlerin yapılmasında, araç ve gereçlerin kullanımında kusurlu davranmak olarak özetlenebilir.

¹⁷ Daha fazla bilgi için bkz. Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.30 vd.

¹⁸ Kemal Gözler, İdare Hukuku Cilt II, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 3. baskı, 2019, s.789.

Aylıktan kesme, kamu görevlisinin brüt maaşından 1/30-1/8 arasında kesinti yapılmasıdır. Bu cezayı gerektiren disiplin suçları ise mazeretsiz olarak bir veya iki gün işe gelmemek, Devlete ait araç, gereç, resmi belge ve benzeri şeyleri çıkar sağlamak için kullanmak, göreviyle ilgili hususlarda yalan veya yanlış beyanda bulunmak, görev sırasında amire karşı söz ile saygısızlıkta bulunmak, kamu hizmeti içinde Devlet memurunun güven ve itibarını zedeleyecek davranışlarda bulunmak, verilen emirlerin yapılmasında, araç ve gereçlerin kullanımında kasıtlı olarak aykırı hareket etmek olarak özetlenebilir.

Kademe ilerlemesinin durdurulması, eylemin ağırlığına göre kamu görevlisinin kademe ilerlemesinin 1- 3 sene durdurulmasıdır. Bu cezayı gerektiren disiplin suçları ise: Görev yerinde alkol almak veya görev sırasında alkollü olmak, mazeretsiz ve kesintisiz olarak 3- 9 gün işe gelmemek, ne şekilde olursa olsun görev ile alakalı olarak çıkar sağlamak, gerçek dışı belge düzenlemek, ticari faaliyette bulunmak veya kazanç getirici olup yasaklanmış faaliyetlerde bulunmak, belirlenmiş süre ve hallerde mal bildiriminde bulunmamak, açıklanması yasaklanmış bilgiler hakkında açıklamada bulunmak, bir siyasi parti yarar ya da zararına faaliyetlerde bulunmak, görevi yerine getirirken dil, ırk, inanç, din, mezhep, siyasi düşünce veya cinsiyet gibi sebeplerle ayrımcılıkta bulunmak, verilen görevleri kasten yapmamak, amirine, maiyetindekilere hakaret-tehditte bulunmak ya da küçük düşürücü hareketler yapmak olarak özetlenebilir.

Devlet memurluğundan çıkarma, kamu görevlisinin tekrar alınmaması üzere Devlet memurluğundan çıkarılmasıdır. Bu cezayı gerektiren disiplin suçları, mazeretsiz olarak bir yılda yirmi gün işe gelmemek, amirine veya diğer mesai arkadaşlarına fiilen tecavüzde bulunmak, gizli bilgileri yetkisiz olarak açıklamak, yurt dışında Devletin veya Devlet memurluğunun itibarına zarar verecek hal ve hareketlerde bulunmak, siyasi partiye üye olmak, memurlukla bağdaşmayacak derecede yüz kızartıcı hareketlerde bulunmak, terör örgütleriyle fiil birliği içinde olmak, örgütlere yardım etmek, kamu imkanlarını bu örgütler için kullanmak, siyasi-ideolojik fiillerden arananları görev yerinde gizlemek, yasaklı yayınları dağıtmak, basmak, görev yerinde asmak olarak özetlenebilir.

657 sayılı Kanun'da düzenlenenler dışında farklı kanunlarda da disiplin cezaları düzenlenebilmektedir. Bu duruma örnek olarak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu¹⁹ 53. maddesinde, uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması cezaları özel olarak düzenlenmiş ve ayrıca; *birden fazla ücretten kesme*, üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve *kamu görevinden çıkarma* cezaları da bulunmaktadır.

6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu²⁰ 11. maddesinde de uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları ve ayrıca; *hizmete kısmi süreli devam, hizmet yerini terk etmeme, oda hapsi ve silahlı kuvvetlerden ayırma* cezalarının da düzenlendiğini görüyoruz.

7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un²¹ 7. maddesi ile uyarma, kınama, aylıktan kesme ve devlet memurluğundan çıkarma cezaları ve ayrıca; *kısa süreli durdurma, uzun süreli durdurma ve meslekten çıkarma* cezaları da bulunmaktadır.

Yine 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu²² 62. maddesinde de uyarma, kınama kademe ilerlemesinin durdurulması, aylıktan kesme cezaları özel olarak düzenlenmiş ve ayrıca *derece yükselmesini durdurma, yer değiştirme ve meslekten çıkarma* cezaları da bulunmaktadır.²³

B. Disiplin Hukuku İlkeleri

Disiplin hukuku kapsamında uygulanacak disiplin yaptırımları, yaptırımın uygulandığı kamu görevlisi bakımından hak ihlallerine sebep olabilecek olumsuz sonuçlar içerdiği için, birtakım hukuksal güvenceleri içeren ilkelerin kabulü, hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir.²⁴ Nitekim yukarıda bahsedilen devlet memurluğundan çıkarma yaptırımı gerek kamu görevlisi gerekse bakmakla yükümlü olduğu

¹⁹ 06.11.1981 tarih ve 17506 sayılı Resmî Gazete.

²⁰ 16.02.2013 tarih ve 28561 sayılı Resmî Gazete.

²¹ 08.03.2018 tarih ve 30354 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete.

²² 26.02.1983 tarih ve 17971 sayılı Resmî Gazete.

²³ Özel kanunlardaki disiplin suç ve cezaları hk. daha ayrıntılı bilgi için bkz. Pınar, s.325 vd.

²⁴ Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.28.

kişiler bakımından çok ağır olumsuz sonuçlar yaratabilecektir.²⁵ Bu çalışma kapsamında yalnızca ceza hukuku ile ilgili ilkeler değerlendirme konusu yapılmıştır, nitekim disiplin yaptırımlarının cezalandırıcı yönü göz önüne alındığında ceza hukukuna ilişkin ilkelerin disiplin hukukunda da uygulanması kaçınılmazdır.²⁶ Bununla beraber bu ilkelerin idare hukuku ile uyumlaştırılarak uygulanması gerekir.²⁷

1. Kanunilik İlkesi

Anayasanın 38. maddesi 1 ve 3. fıkrasında açıkça düzenlenmiş olması dolayısıyla²⁸, Ceza Hukukunda kabul gören kanunilik ilkesi disiplin hukukunda da uygulanmaktadır. Hiç kimsenin kanunlarda suç olarak belirtilmeyen bir eylemden dolayı cezalandırılmamasını ifade eden bu ilke²⁹ kişilere özgür hareket etme sınırlarını önceden bilmesi ve sosyal yaşamda davranışlarına bu sınırlara göre yön çizmesi olanağı vermektedir.³⁰ Bu bağlamda kanunilik ilkesi, suç ve cezaların henüz eylem gerçekleştirilmeden önce açıklık, belirlilik, kesinlik ve kıyas yasası esasları uyarınca kanunla belirlenmesini ifade eder.³¹ Fakat ceza hukukunda hem suç hem de ceza bakımından kabul gören kanunilik ilkesinin disiplin hukukundaki görünümü aynı biçimde değildir.

Bu bağlamda, disiplin “cezaları” açısından kanunilik ilkesinin geçerli olduğu kabul edilmektedir. Buna göre, 657 sayılı Devlet Me-

²⁵ Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.29.

²⁶ Mustafa Karabulut, İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s.128-129.; Disiplin hukuku ilkeleri hk. daha ayrıntılı bilgi için bkz. Cemil Kaya, “Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasında Hakim Olan Temel İlkeler”, *Amme İdaresi Dergisi*, 2005, C:38, S:2, ss.61-87.; Boz, s.15-41.

²⁷ Atay, s.757.

²⁸ 1982 Anayasası “Madde 38/1 - Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Madde 38/3 - Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur”.

²⁹ Bahtiyar Akyılmaz, “Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, C:6, S:2, s.246.

³⁰ Kayıhan İçel, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık, İstanbul, 7. baskı, 2016, s. 95.

³¹ Metin Bulut, “Kamu Görevlileri Disiplin Hukukunda Kanunilik İlkesini Yeniden Düşünmek”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2018, C: 6, S: 12, ss.227-278.

murları Kanunu'nda düzenlenen disiplin cezalarından başka bir ceza verilemez. Disiplin "suçları" açısından ise kanunilik ilkesinin geçerli olduğunu söylemek zordur. Zira 657 sayılı Kanun 125. madde 4. fıkrada, "yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hallere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir" şeklindeki ifade ile disiplin suçları bakımından kıyasın mümkün olduğunu ve kanunilik ilkesinin geçerli olmadığını görmekteyiz.³² Fakat gerek Anayasa Mahkemesi'nin gerekse Danıştay'ın aksi yönde kararları bulunmaktadır, disiplin suçlarının da yönetmelik ve benzeri idari işlemlerle değil, ancak kanunla düzenlenebileceği, disiplin suçlarında da kanunilik ilkesinin geçerli olduğu, Anayasa Mahkemesi³³ ve Danıştay³⁴ tarafından kabul görmektedir.

Doktrinde bu hususun tartışmalı olduğu belirtilmelidir. Disiplin suç ve cezalarında kanunilik ilkesinin geçerli olması gerektiğini savunan bir kısım yazarlar bu görüşü destekleyici farklı gerekçeler sunmuşlardır. Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'ın kararları da göz önüne alındığında disiplin suç ve cezaları bakımından kanunilik ilkesinin geçerli olduğu ve bu ilkeye aykırı düzenlemelerin anayasaya aykırılık içerdiği,³⁵ disiplin suç ve cezalarında kanunilik ilkesinin öncelikle pozitif düzenleme gereği zorunlu olduğu,³⁶ Anayasa'nın 38 ve 128. maddeleri³⁷ gereği

³² Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.728.

³³ Anayasa Mahkemesi E: 2014/100, K: 2015/6, T: 14.01.2015, Aktaran; Çağlayan, s. 533.; Anayasa Mahkemesi, E: 2002/54, K: 2022/99, T: 08.09.2022.

³⁴ "Davacıya verilen üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve cezası bu cezayı gerektiren fiil 2547 sayılı Yasa'da düzenlenmediği gibi, 657 sayılı Yasa'da da böyle bir ceza ve fiile yer verilmemiştir. Bu durumda, üniversite öğretim mesleğinden çıkarma cezası ve bu cezayı gerektiren disiplin suçunun yasal dayanağının bulunmadığı anlaşıldığından davaya konu edilen düzenlemede ve bu düzenlemeye dayanılarak tesis edilen işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir". Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu E: 2007/1815, K: 2012/1218, T: 20.09.2012.

³⁵ Uğur Ersoy, "Disiplin Hukukunda Kanunilik İlkesinin Uygulanabilirliği", Türk Ceza Hukuku Derneği Ord. Prof. Sulhi Dönmezer Armağanı Cilt II, 2008, Ankara, s.774.

³⁶ Anayasa'nın 38.maddesi ve bu maddeye uygun olarak düzenlenen 657 Sayılı Kanun'un 124-145.maddeleri gereği kanunilik ilkesi disiplin suç ve cezaları bakımından uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Duman, s.17 ve devamı.; aynı yönde Bahattin Aras, "Disiplin Soruşturmaları Bakımından Hukuki Güvenlik ve Belirli-lik İlkeleri", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C: 16, S: 1, s.263-264.

³⁷ 1982 Anayasası "Madde 128/2- Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/12 m.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır."

ve kamu görevlisinin hangi davranışının disiplin cezası gerektirdiğini önceden bilebilecek durumda olmasını gerektiren kamu görevlisinin güvenliği bakımından da zorunlu olduğu,³⁸ Ceza hukukuna ilişkin temel ilkeler hukukun genel ilkeleri arasında kabul edildiği, ceza hukukunda hak ve özgürlükleri koruma altına alan temel ilke suç ve cezada kanunilik ilkesi olduğu ve disiplin cezalarında olduğu gibi disiplin suçlarında da kanunilik ilkesinin kabul edilmesi gerektiği³⁹ belirtilen gerekçelerden bazılarıdır. Katıldığımız bir diğer gerekçe, kanunilik ilkesinin uygulanmasının hem Anayasa 38 ve 128. maddeleri gereği hem de devlet memurluğundan çıkarma cezasının Anayasa 72. maddesinde düzenlenen kamu hizmetine girme hakkıyla doğrudan ilgili olduğu ve bunun sonucu olarak bir temel hak ve hürriyetin sınırlanması sonucunu doğurması nedeniyle de Anayasa 13. maddesi ile bağlantılı olduğu ve kanunla düzenleme gerektirdiğidir.⁴⁰ Yine 657 sayılı Kanun'un disiplin suçuna ilişkin hükümlerinin memur güvenliğini ihlal derecesinde idareye takdir yetkisi tanıdığı ve bunun en sakıncalı sonucunun da kıyas yoluyla devlet memurluğundan çıkarma cezasının verilebilecek olması olduğu, kamu görevlisinin hangi halde memurluğunun sona erebileceğini bilememesinin sürekli baskı altında olması sonucunu doğuracağı⁴¹ da belirtilen gerekçelerden biridir. Bu yönde bir başka görüş de benzer eylemlere disiplin cezası verme yetkisinin idareye tanınmasının, kamu görevlilerinin sahip olması gereken hukuk güvencesine zarar vereceğini ve çalışma barışının zedelenmesine de neden olacağını belirtmekte ve esnek kurallar öngörülmesinin yasama organının tüm eylemleri öngörmesindeki zorluklarla izah edilemeyeceğini eklemektedir.⁴²

³⁸ Kaya, s.65.

³⁹ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s. 728.

⁴⁰ Atıla Erkal, İdare Hukukunda Kıyas, Savaş Yayınevi, Ankara, 2022, s.110. Erkal ayrıca, kurum düzenini bozan her eylemin önceden belirlenmesinin mümkün olmayabileceğini fakat idareye bu konuda bir takdir yetkisi tanınmak isteniyorsa da bunun ancak uyarma ve kınama gibi hafif cezalar ile sınırlandırılmasını gerektiğini ifade etmiştir. Erkal, s.112.; Atay da kamu hizmetine girme hakkının sınırlanması anlamına gelecek disiplin cezalarına ilişkin suçların kanunla düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Atay, dipnot137, s.757.

⁴¹ Turan Yıldırım/Melikşah Yasin/Nur Karan/Eyüp Özdemir/Gül Üstün/Özge Okay Tekinsoy, İdare Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 3.baskı, 2012, s.422-424.

⁴² Bulut, s.246-247. Bulut ayrıca, disiplin suçlarında kanunilik ilkesinin uygulanması sonucunda disiplin amirleri ve kurulları tarafından aynı eylemlere farklı uygulamaların ortaya çıkabileceğini de belirtmektedir.

Kanunilik ilkesinin geçerli olması gerektiği ve fakat yasal düzenlemeler ve disiplin hukuku ile ceza hukuku arasındaki farkın bu ilkenin uygulanmasına engel olduğu yönünde de görüşler vardır. Bu kapsamda bir kısım yazarlara göre, disiplin suçları bakımından kanun içerisinde yer alan ifadelerin belirsizliği de bu ilkeyi zedelemektedir. Nitekim “devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışlarda bulunmak”, “verilen emirlere itiraz etmek” idareye geniş takdir yetkisi tanıyarak içinde belirsizlik barındırdığı gibi, 125/4’te yer alan kıyas imkanı da kanunilik ilkesini zedelemektedir.⁴³ Bir başka görüşe göre ise, disiplin hukukunda kanunilik ilkesi geçerli olmakla birlikte, bu ilkenin uygulanmasında disiplin hukukuna özgü bir durum olan suç kalıplarının esnek olması gibi durumlar dikkate alınmalıdır.⁴⁴

Disiplin suç ve cezalarında kanunilik ilkesinin geçerli olamayacağı yönündeki bir görüşe göre, idarenin personeli üzerinde genel bir disiplin yetkisi olduğundan ötürü kanunla veya düzenleyici işlemle düzenlenmiş olmasa dahi, kamu görevlisinin göreviyle ilgili kusurlu bir eyleminin idarece disiplin suçu kabul edilerek disiplin cezası verilmesi mümkündür. Bunun çeşitli sebepleri vardır, öncelikle disiplin suçu oluşturacak eylemlerin eksiksiz olarak tespiti mümkün değildir, bir diğer sebep disiplin suçlarında kanunilik ilkesi geçerli olursa, kanunda öngörülmeyen fakat kurumun iç düzenini bozan eylemlerin cezalandırılması mümkün olmayacaktır.⁴⁵ Bu kapsamda bir diğer görüş ise, idari kurum içerisindeki düzeni bozacak davranışların önceden ayrıntılı olarak düzenlenmesine gerek de olanak da olmadığını belirtmektedir.⁴⁶

Kanunilik ilkesinin uygulanmasını sağlayıcı bir çözüm sunan bir başka görüşe göre ise, disiplin suçlarında kanunilik ilkesinin uygulanmamasının esasen disiplin cezalarında da kanunilik ilkesine uyul-

⁴³ Karahanoğulları, s.62.; Pınar, s.5.

⁴⁴ Turhan Tufan Yüce, “Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Ceza Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açıdan Tahlili”, *Danıştay Dergisi*, 1994, C:24, S:88, s.9.

⁴⁵ Gözler, s.785.; Aynı yönde, disiplin suçlarında kanunilik ilkesinin ceza hukukundaki kesinlikte uygulanamayacağı fakat en azından yargısal denetime tabi, adil ve objektif bir biçimde uygulanması gerektiğine ilişkin, Çolpan Mücahit Küçük, “Kanunilik İlkesinin Memur Disiplin Hukukunda Uygulanabilirliği”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2021, C:6, S:2, s.152.

⁴⁶ Turgut Tan, *İdare Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 3. baskı, 2014, s.529.

madığı anlamına geleceği ve bütün disiplin suç ve cezalarını içerecek genel bir kanun çıkartılarak hem kanunilik ilkesinin hem de yeknesaklığın sağlanabileceği belirtilmektedir.⁴⁷

2. Lehe Hüküm Uygulanır İlkesi

Ceza Hukukunda kabul edilen ve aleyhe hükmün geçmişe yürümemesi yasağını da içerisinde barındıran bu ilkeye göre eylemin gerçekleştirildiği tarihten sonra yürürlüğe giren kanun ile eylem suç olmaktan çıkarılmış veya suça ilişkin ceza hafifletilmiş ise, bu kanun uygulanmalıdır.⁴⁸ Kamu görevlisinin lehine olan hüküm, şüphesiz önceki kanun (eylemin işlendiği andaki) hükmü olabileceği gibi, sonraki kanun (eylem işlendikten sonra yürürlüğe giren) hükmü de olabilir.⁴⁹ Lehe hükmün uygulanacağına ilişkin bu ilkenin uygun düştüğü ölçüde disiplin suç ve cezalarında da uygulanması gerekir.⁵⁰ Danıştay da bir kararında bunu açıkça ifade etmiştir: *“Bir ceza kanunu müessesesi olan lehe olan kanun hükmünün uygulanması ilkesinin memur disiplin hukukunun niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanabileceği hususu göz önüne alındığında, artık davacının disiplin hukuku anlamında konusu suç olan bir fiilinin varlığından söz edilemez”*.⁵¹

3. Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi ve Masumiyet Karinesi

Bir kişi hakkında cezayı gerektiren suçu hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde işlediğine dair kesin kanaat oluşmadığı sürece ceza verilemeyeceğini ifade eden ilkedir.⁵² Bu ilke Ceza Hukukunda geçerli olduğu gibi, disiplin hukukunda da geçerlidir. Buna göre disiplin cezasını gerektiren eylemin kamu görevlisi tarafından gerçekleştirildiğine tam bir kanaat getirilmediği müddetçe disiplin cezası verile-

⁴⁷ Mustafa Özen, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 6. baskı, 2023, s.88-89.

⁴⁸ Özen, s.99.

⁴⁹ Kaya, s.70.

⁵⁰ Çağlayan, s.537.; Kaya, s.70.; Karabulut, s.129.

⁵¹ Danıştay 12. Daire, E: 2008/5948, K: 2011/2591, T: 25.05.2011.

⁵² Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3. baskı, 2015, s.66; Mustafa Özen, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 4. baskı, 2021, s.163.

meyecektir.⁵³ Buna göre, kamu görevlisinin disiplin cezası yaptırımına maruz bırakılabilmesi için disiplin suçunun hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde ortaya konması, eylemin tüm unsurlarıyla gerçekleşip gerçekleşmediğinin ispatlanması gerekir.⁵⁴ Bu ilke, masumiyet karinesi ile de bağlantılıdır. Kişi hakkında kesinleşmiş bir yargı kararı olmaksızın kişinin suçlu olarak kabul edilmemesini garanti altına alan bu ilke, ceza hukukunda olduğu gibi disiplin hukukunda da geçerli kabul edilmektedir.⁵⁵

4. Savunma Hakkı

Savunma hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde⁵⁶ ve disiplin hukuku bağlamında Anayasa'nın 129. maddesinde açıkça düzenlenmiştir: *"Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez"*. Ayrıca 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 130. maddesinde de savunma alınmadan disiplin cezası verilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda idare kamu görevlisinin savunmasını aldıktan sonra disiplin soruşturmasının genişletilmesi halinde, idarece kamu görevlisine yeniden savunma hakkı tanınması gerekmektedir.⁵⁷ Savunma hakkı temellerini, hukuk devleti ilkesine uygun bir zeminde adil yargılanma hakkından almaktadır.⁵⁸

Savunma hakkının disiplin hukuku bağlamında yargı mercileri önünde kullanılan bir hak değil, idari merciler önünde kullanılan bir hak olması dolayısıyla teknik anlamda bir savunma hakkı olmadığı

⁵³ Kaya, s.72.

⁵⁴ Yıldırım/Yasin/Karan vd., s.397.

⁵⁵ Eser Us Doğan/Özge Yücel Dericiler, "Kamu Görevlisi Disiplin Hukukunda Masumiyet Karinesi ve Şüpheden Sanık Yararlanır (In Dubio Pro Reo) İlkelerinin Uygulanması", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, C:5, S:1, s.1105.

⁵⁶ 1982 Anayasası "Madde 36 – Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

⁵⁷ Sencer Abdullah Akkoyunlu, "Disiplin Soruşturmasında Memurun Savunma Hakkını Kullanımında İdarenin Uyması Gereken Esaslar", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, C: 28, S: 48, s.25.

⁵⁸ Engin Saygın, "Devlet Memurları Kanunu ile 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunundaki Disiplin Hukukuna İlişkin Süreler", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2024, S: 58, s.148.

doktrinde ileri sürülmüş ise de⁵⁹ bu husus tartışmaya açıktır. Zira anayasa sistematığı içerisinde disiplin soruşturmalarında savunma hakkının mevcudiyeti yargı bölümünde değil, yürütme ve idare bölümünde düzenlenmiştir. Yine savunma hakkının yalnızca yargı mercileri önünde kabul edilmesi idarenin hukuki denetiminde hak kayıplarına ve mağduriyetlere yol açabilecektir.⁶⁰ Disiplin cezalarının kamu görevlisi nezdinde çok ağır sonuçlara yol açabilecek yaptırımlar içermesi sebebiyle, disiplin hukukunda savunmanın teknik olarak savunma hakkı olmadığına ilişkin görüşe katılmak mümkün görünmemektedir.

Savunma hakkının yalnızca kişinin suçlama hakkında kendini ifade edebilmesi değil, aynı zamanda suçlamalar hakkında yeterli belge ve bilgiye sahip olması ve önceden bilgilendirilmesi hususlarını kapsadığı belirtilmelidir.⁶¹ Danıştay savunma alınmadan verilen disiplin cezalarının hukuka aykırı olduğunu kabul ettiği gibi⁶², savunma talep edilirken kamu görevlisine, disiplin suçunu oluşturan hangi eyleminden ötürü hakkında disiplin soruşturması açıldığının da bildirilmesinin zorunlu olduğunu kabul etmiştir.⁶³ Nitekim savunma hakkının kullanılabilmesi için en önemli hususlardan biri, savunması istenen kişiye suçlandığı konu ve hakkındaki isnadın içeriğinin açıkça bildirilmesidir.⁶⁴ Bu kapsamda savunması istenen kamu görevlisine isnat edilen disiplin eyleminin zamanı, yeri ve oluş şeklinin anlaşılır şekilde belirtilmesi gerekmektedir.⁶⁵ Zira kişi ne ile suçlandığını bilmeden kendini savunamayacaktır.⁶⁶ Yine savunma hakkının bir anlam ifade

⁵⁹ Zeki Hafızoğulları, "Genel Çizgileriyle Savunma Hakkı", *Ankara Barosu Dergisi*, 1994, S:1, s.25.

⁶⁰ Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.44.

⁶¹ Karabulut, s.39.; Saygın, s.149; Nitekim Fransız Danıştay da bu hususu savunma hakkı ile bağdaştırmaktadır. Jean-Jacques Bosquet, "La Procedure Non-Contentieuse En Droit Administratif Français", İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler, 17-18 Ocak 1998, Ankara, s.101'den aktaran, Yücel Oğurlu, İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma, Seçkin Yayınevi, 2. baskı, 2001, s.241.

⁶² Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E: 2007/1846, K:2011/6, T: 17.02.2011.

⁶³ Danıştay 12.Daire, E: 2015/1023, K: 2015/5293, T: 15.10.2015.; Aynı yönde "yasal süre içerisinde isnat olunan fiiller bildirilerek sanığın savunmasının alınması gerekliliği disiplin hukukunun temel ilkelerinden olduğu gibi hukuki güvenlik ilkesinin de gereğidir". Danıştay 12. Daire, E: 2012/13342, K: 2016/2175, T: 13.04.2016.

⁶⁴ Akyılmaz, s.256.; Oğurlu, s.243.; Akoyunlu, s.25.

⁶⁵ Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.45.

⁶⁶ Gözler, s.803.

edebilmesi için, bu hak, mutlak surette, karar verecek olan makam önünde kullanılmalıdır.⁶⁷

Bu kapsamda son olarak savunma hakkının etkili bir biçimde kullanılabilmesi için uyulması gereken esaslar disiplin soruşturması açılması, kamu görevlisine isnatta bulunulması, kamu görevlisinin savunmasını yapması amacıyla başvuracağı bilgi ve belgelere ve ispat araçlarına ilişkin isteklerinin karşılanması, kamu görevlisine savunma yapmadığı halde savunma hakkından vazgeçmiş sayılacağına ihtar edilmesi, kamu görevlisine savunma için yeterli bir süre verilmesi ve kamu görevlisinin savunmasının disiplin amiri ve/veya yüksek disiplin kurulu tarafından alınması olarak belirtilebilir.⁶⁸

5. Ne Bis İn İdem Kuralı

Ceza Hukukunda uygulanan ve disiplin hukukunda da uygulanma alanı bulan bir ilkedir. Ceza Hukukunda aynı eylemden dolayı iki kez yargılama olmayacağını ifade eden bu ilke hem devam eden ceza yargılaması hem de kesin hükümle sona ermiş olan yargılama için geçerli olmaktadır.⁶⁹ Bu ilkenin disiplin hukukundaki görünümü, işlenmiş bir disiplin suçu nedeniyle kamu görevlisine yalnızca bir disiplin cezası verilebileceğidir. Aynı disiplin suçu nedeniyle kamu görevlisine iki ayrı ceza verilemeyecektir. Burada tartışılacak bir husus, aynı disiplin eylemi nedeniyle farklı idari kurumlar tarafından disiplin soruşturması açılarak disiplin cezası verilip verilemeyeceğidir. Örnek olarak, Hukuk Fakültesinde çalışan bir öğretim üyesinin aynı zamanda baroya kayıtlı bir avukat olması ve aynı eylemin her iki kurumun düzenini ihlal etmesi hali verilebilir. Bu konuda Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir ve diğerleri tarafından belirtilen görüşe göre, her kurum kendi düzenini ihlal eden eylem için soruşturma yapabilmelidir. Burada her bir kurum kamu görevlisi için aynı eylem bakımından tek soruşturma yürütmüş olmakta ve bu bağlamda bu ilkeyi ihlal etmemiş olmaktadır.⁷⁰

⁶⁷ Akyılmaz, s.256; Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.28.; Yıldırım/Yasin/Karan vd., s.416.

⁶⁸ Akkoyunlu, s.19 ve devamı; Saygın, s.174.

⁶⁹ Yenisey/Nuhoğlu, s.67; Özen, Ceza Muhakemesi, s.176.

⁷⁰ Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.59-60.

Bir fiil bazı durumlarda birden fazla disiplin suçunu oluşturabilir. Böyle bir durumda Ceza Hukukundaki fikri içtima hükümleri uygulanacak ve düzenlenmiş disiplin cezalarından en ağır olanı verilerek tek disiplin cezası takdir edilecektir.⁷¹ Bazı durumlarda ise birbirini takip eden veya iç içe geçmiş birden fazla eylem aynı veya farklı disiplin cezalarını gerektirebilir. Böyle bir durumda idarenin tek bir disiplin yaptırımını uygulaması mümkündür. Nitekim bu husus tevhidten cezalandırma olarak da belirtilmektedir.⁷² Tevhiden cezalandırmada idare, birden fazla eylem için birden fazla disiplin cezası verme yetkisini kullanmamakta, tek ve genellikle en ağır disiplin cezasının uygulanmasına karar vermektedir.⁷³ Tevhiden cezalandırma 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Bu kapsamda denilebilir ki, disiplin soruşturması sonucunda her bir fiil için ayrı ayrı ceza verilmesi mümkün olduğu gibi, tek bir ceza verilmesi de mümkündür.⁷⁴ Bununla birlikte, Danıştay özellikle 2011 sonrası verdiği kararlarda, tek bir yaptırım uygulanmasının kişi lehine ve adil yargılanma hakkına uygun olduğunu belirtmektedir.⁷⁵ Bu kapsamda bir kararında *"ceza verilmesine neden olan eylemlerin birbirini izlemesi, bu eylemlerin iç içe geçmiş olması, eylemlerin aynı süreç ve zaman diliminde gerçekleşmiş olması ve eylemler arasında kopukluk olmaması, ihlallerin tek bir eylem olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmakta ve böylece yaptırımlar birleştirilerek tek bir ceza uygulanması gerekmektedir"*⁷⁶ Kararda bu hususun ne bis in idem ilkesinin bir sonucu olduğu belirtilmektedir.

6. Eylem-Ceza Arası Adil Denge (Ölçülülük) İlkesi

Disiplin suçu ile disiplin cezası arasında adil bir ölçü bulunması gerektiğini ifade eden bu ilke Ceza Hukukunda uygulanan bir ilke-

⁷¹ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.735-736.

⁷² Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.60-61.; Yunus Eraslan, "Disiplin Hukukunda Tevhiden Cezalandırma", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2019, C:7, S:13, s.170.

⁷³ Eraslan, s.170. Eraslan ayrıca, idarenin bu durumda en ağır disiplin cezasına hükmetme zorunluluğu olmadığını, idarenin bu hususta geniş takdir yetkisi olduğunu ve tek bir hafif cezaya da karar verebileceğini belirtmektedir. Tevhiden cezalandırma hk. daha fazla bilgi için ilgili çalışmaya bakılabilir.

⁷⁴ Hüseyin Bilgin, *İdari Davalar ve Çözüm Yolları*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3. Baskı, 2022, s.832.

⁷⁵ Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.61.

⁷⁶ Danıştay 12. Dairesi, E: 2017/599, K: 2017/4803, T: 12.10.2017. Aktaran: Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.61.

dir. Suç ile suça uygulanacak ceza arası orantı olması gerektiğini ifade eder.⁷⁷ Disiplin hukukunda da bu ilke, disiplin suçu ile uygulanacak disiplin yaptırımı arasındaki oranı, dengeyi ifade etmektedir.⁷⁸ Nitekim uygulanacak disiplin yaptırımı, yaptırma sebep olan disiplin eyleminin derecesine, şiddetine uygun olmalıdır.

Bu ilke özellikle disiplin cezasının alt-üst sınırlarının belirlenmiş olması durumlarında karşımıza çıkacağı belirtilebilir.⁷⁹ Bununla beraber, uygulanacak disiplin cezasının tespitinde de bu ilkenin gözetilmesi gerekir. Uygulanacak disiplin cezası belirlenirken suçun ağırlığı göz önüne alınarak karar verilmeli ve adil bir denge olmalıdır. Bu denge kurulurken, kişinin suç kastı olup olmadığı, olayın oluş biçimi, diğer etkenlerin eylemin ortaya çıkmasına etkisi gibi hususlar göz önüne alınmalıdır.⁸⁰ Bir başka deyişle, disiplin suçu ile cezası arası açık bir şekilde oransızlık olmamalıdır.⁸¹ Bu ilkenin hem kanun koyucuya hem de cezayı veren makama hitap ettiği belirtilebilir.⁸²

C. Disiplin Soruşturması Usulü

Kamu görevlilerine disiplin cezası verilebilmesi için disiplin soruşturması yapılması zorunludur. Danıştay da kararlarında bu zorunluluktan bahsetmektedir. Burada özellikle disiplin soruşturması ilke ve usullerini özetleyen bir Danıştay kararının can alıcı kısmını paylaşma gereği duyuyoruz:

"... Disiplin suçu teşkil eden fiillerle ilgili olarak soruşturma yapılması zorunlu olduğu gibi soruşturmanın belirli usuller çerçevesinde yapılması da isnada maruz kalanların hukuki güvencesidir. Soruşturma emri verilmesi; bağımsız ve üst veya denk görevde olan bir soruşturmacı atanması, olayla ilgili tanık ve soruşturulanın ifadelerinin alınması, ifade alınmadan kişiye haklarının ve soruşturma konusunun bildirilmesi, isnat olunan file ilgili lehe ve aleyhe başkaca delillerin araştırılması, soruşturma sonucunda bir rapor hazırlanması ve bu raporda; olayın değerlendirilmesi soruşturmacı-

⁷⁷ Özen, Ceza Hukuku, s.109.

⁷⁸ Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.53.

⁷⁹ Çağlayan, s.535.

⁸⁰ Kaya, s.71.

⁸¹ İsmet Giritli/Pertev Bilgen/Tayfun Akgüner/Kahraman Berk, İdare Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 7.baskı, 2015, s.863.; Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.52.

⁸² Özen, Ceza Hukuku, s.113.

nın kanaat ve teklifini belirtmesi ve raporun ilgili makama sunulması, soruşturmayı yapan kişi ile soruşturmada elde edilen delilleri değerlendirecek kişi veya kurulların ayrı olmasının, yasal süre içerisinde isnat olunan fiiller bildirilerek sanığın savunmasının alınması gerekliliği disiplin hukukununun temel ilkelerinden olduğu gibi hukuki güvenlik ilkesinin de gereğidir".⁸³

Danıştay kararında da belirtildiği üzere, disiplin soruşturması soruşturmaya yetkili amirin, disiplin soruşturması açma kararı ile başlar. Soruşturmaya yetkili amir, kanunda aksi düzenlenmemişse atamaya yetkili mercidir.⁸⁴ Soruşturmaya yetkili amir, soruşturma açmadan doğrudan disiplin cezası veremez. Soruşturmaya yetkili amir, disiplin soruşturmasını bizzat yürütebileceği gibi, soruşturmacı da atayabilir. Soruşturmaya yetkili amirin, soruşturmacıyı belirlemesinde takdir yetkisi vardır.⁸⁵ Disiplin soruşturması kim tarafından yürütülürse yürütülsün, soruşturulan kamu görevlisinin üstü veya aynı statüde olması gerektiği yukarıda bahsedilen kararda da görüldüğü üzere Danıştay içtihatlarında kabul edilen bir ilkedir. Soruşturmacı soruşturulan kamu görevlisinin savunmasını alır, gerekirse tanık dinler, keşif yapar veya bilirkişi raporu alabilir. Yapılan her işlem tutanak altına alınır.

Disiplin soruşturmacısı, soruşturma tamamlandıktan sonra bir rapor düzenler ve disiplin cezası hakkında kendi düşüncesini de yazarak disiplin amirine sunar. Bu raporda soruşturmacı uygulanması gereken ceza hakkında teklifte bulunur. Disiplin amirleri bu teklifle bağlı değildir.⁸⁶ Soruşturma raporu önemli bir belge olup hakkında soruşturma açılan kamu görevlisine disiplin cezası tayin edilip edilmeyeceği ancak bu rapor değerlendirilerek mümkün olur.⁸⁷

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 126. maddesi uyarınca uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amirleri tarafından verilecektir. Kademe ilerlemesinin durdurulması kamu görevlisinin bağlı olduğu kurum disiplin kurulunun kararı alındıktan sonra atamaya yetkili amirler tarafından, il disiplin kurulu kararı alınmış ise Valiler tarafından karara bağlanacak ve memurluktan çıkarma cezası

⁸³ Danıştay 12.Daire, E: 2011/1186, K: 2015/1844, T: 01.04.2015.

⁸⁴ Gözler/Kaplan, s. 601.

⁸⁵ Pınar, s.440.

⁸⁶ Nurullah Kaya/Cevdet Doğan, Soruşturma Rehberi, Ankara, 1. baskı, 2002, s.19.

⁸⁷ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.731.

da kamu görevlisinin bağlı olduğu kurumun yüksek disiplin kurulu tarafından karara bağlanacaktır. Özel kanunlarda düzenlenen hükümlerin saklı olduğu da aynı maddede belirtilmiştir.

657 sayılı Kanun'a göre, Disiplin amirleri uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarında disiplin soruşturması tamamlandığı günden itibaren 15 gün içinde karar vermek zorundadır. Disiplin kurulu soruşturma dosyasının kurula ulaştığı günden başlayarak, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını 30 gün içinde, memurluktan çıkarma cezasını ise 6 ay içinde karara bağlar.

Soruşturma gizli yürütülür. Fakat soruşturmanın gizliliği sağlanmaya çalışırken hakkında soruşturma açılan kamu görevlisinden adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelecek şekilde belge ve bilgi saklanmaması gerekmektedir. Yani soruşturulan kamu görevlisi için soruşturma dosyası gizli olmamalıdır.⁸⁸ Fakat 657 sayılı Kanun'un 129.maddesinde "*Hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memur, soruşturma evrakını incelemeye, tanık dinletmeye, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir*" düzenlemesi bulunmaktadır. Buna göre, Kanun soruşturma dosyası inceleme hakkını yalnızca memurluktan çıkarma cezası için öngörmektedir.⁸⁹

Disiplin cezası verilmesi sırasında tekerrür hali ve indirim hali de göz önüne alınmalıdır.⁹⁰ 657 sayılı Kanun 125. maddesi 2. fıkrasında aynı cezayı gerektiren disiplin suçunun, disiplin cezasının özlük dosyasından silinme süresi⁹¹ içinde yeniden işlenmesi halinde bir derece ağır ceza uygulanacağı düzenlenmiştir. Yine aynı maddenin 3.fıkrasında ise hakkında disiplin cezası verilecek olan kamu görevlisinin geçmiş hizmetlerindeki çalışmalarının olumlu olması, ödül veya başarı belgesi bulunması halinde bir derece hafif ceza uygulanabileceği belirtilmiştir.

⁸⁸ Boz, s.30, Çağlayan, s.536.

⁸⁹ Gözler, s.803.

⁹⁰ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.775-776.

⁹¹ 657 sayılı Kanun "Madde 133 - (Değişik: 12.5.1982- 2670/37 m.) Disiplin cezaları memurun özlük dosyasına işlenir. Devlet memurluğundan çıkarma cezasından başka bir disiplin cezasına çarptırılmış olan memur uyarma ve kınama cezalarının uygulanmasından 5 sene, diğer cezaların uygulanmasından 10 sene sonra atamaya yetkili amire başvurarak, verilmiş olan cezalarının özlük dosyasından silinmesini isteyebilir".

Disiplin soruşturması için zamanaşımı da düzenlenmiştir. 657 sayılı Kanun 127. maddesi uyarınca fiillerin işlendiğinin öğrenildiği andan itibaren, uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezaları için bir ay içinde disiplin soruşturmasına, memurluktan çıkarma cezası için altı ay içinde disiplin kovuşturmasına başlanmadığı takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır. Ayrıca, disiplin cezası gerektiren eylemin gerçekleştirildiği tarihten itibaren iki yıl içinde disiplin cezası verilmemesi halinde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır. Bu süreler hak düşürücü olup, kesilmez veya durmaz.⁹² Bununla birlikte, süresinde soruşturma açılıp, süresinde disiplin cezası verilmiş olması halinde, bu karara karşı idari yargı yoluna gidilmesi zamanaşımı süresini keser. Yani yetkisiz bir makam tarafından süresinde verilmiş disiplin cezasının idari yargı yerince iptal edilmesi halinde, yargılama süresince zamanaşımı kesilmiş olacağından ötürü, yetkili makam tarafından yeniden disiplin cezası tayin edilebilir. Yeter ki, ilk disiplin cezasında süreler uyulmuş olsun.⁹³

Disiplin soruşturması sonucunda verilen kararlara karşı başvuru yolları açık olduğu gibi, Anayasamızın 40. maddesi 2. fıkrası uyarınca *“Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır”*. Başvuru yolları karar ile birlikte ilgili kamu görevlisine bildirilmek zorundadır.⁹⁴ Bu kapsamda kamu görevlisine, ne kadar sürede, hangi organa, ne şekilde başvurulacağını bildirilmesi hak arama özgürlüğünün bir gereğidir.⁹⁵ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 135. maddesi uyarınca hakkında uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları verilen kamu görevlisi disiplin kuruluna, hakkında kademe ilerlemesinin durdurulması cezası verilen kamu görevlisi ise yüksek disiplin kuruluna 7 gün içinde itiraz edebilir. Bu itiraz idari itiraz yolu olarak adlandırılır.⁹⁶ İtiraz sonucu, aleyhe bozma yasağı da ilgili maddede düzenlenmiş olup, ve-

⁹² Giritli/Bilgen/Akgüner/Berk, s.873.

⁹³ Çağlayan, s.552.

⁹⁴ Başvuru yollarının gösterilmesi yükümlülüğü hk. daha fazla bilgi için bkz. Yeliz Şanlı Atay, *“İdari İşlemlerde Başvuru Yollarının Gösterilmesi Yükümlülüğü”*, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, S:96, ss.293-318.

⁹⁵ Oğurlu, s.237.

⁹⁶ Gözler, s.807.; Giritli/Bilgen/Akgüner/Berk, s.874.

rilmiş disiplin cezası hafifletilebilecek veya kaldırılabilir, ancak ağırlaştırılmayacaktır.⁹⁷ Bu maddede görüldüğü üzere, memurluktan çıkarma cezasına karşı itiraz yolu öngörülmemiştir. Fakat Anayasanın 129. maddesi 3. fıkrasına göre, “Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz”. Bu nedenle bütün disiplin cezalarına karşı idari yargıda dava yolu (yargısal başvuru yolu) açıktır. Aleyhe bozma yasağı yargı yerleri bakımından da geçerlidir⁹⁸: “...iptal davasında yargı denetiminin, davacının menfaati ile sınırlı biçimde yapılması gerekir”.⁹⁹

II. CEZA KOVUŞTURMASI İLE DİSİPLİN SORUŞTURMASININ BAĞIMSIZLIĞI (MÜMKÜN MÜ?)

Kamu görevlisinin disiplin soruşturmasına maruz kalmasına neden olan eylemi aynı zamanda ceza kanunlarında düzenlenmiş bir suç da oluşturabilir. Bazı durumlarda da bir eylem ceza hukuku bağlamında suç oluştururken, disiplin hukuku bağlamında suç oluşturmayabilir. Bir eylemin hem disiplin hukukunda hem de ceza hukukunda suç oluşturması halinde, kamu görevlisi hem disiplin soruşturmasına hem de ceza kovuşturmasına maruz kalacaktır. Bu bölümde, ceza kovuşturması¹⁰⁰ ile disiplin soruşturması arası ilişki ele alınacaktır.

Disiplin hukukunda ve ceza hukukunda suç ve cezaların farklı düzenlenmiş olması, her ne kadar ortak noktaları bulursa ve uygulanan ilkelerin çoğu ortak olsa da disiplin hukuku ile ceza hukukunun birbirinden “bağımsız” iki hukuk dalı olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Disiplin hukuku ile ceza hukukunun bağımsızlığı ilkeleri 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda açıkça düzenlenmiştir. 657 sayılı Kanunun 125. maddesi son fıkrasında ceza kovuşturmasının bağım-

⁹⁷ Gözler, s.807.; Giritli/Bilgen/Akgüner/Berk, s.874.; Sancakdar/Altınok Çalışkan/Dursun Özdemir vd., s.65.; Bu kapsamda örneğin, tevhidten cezalandırma yöntemi tercih edilerek tek bir ceza verilmişse, itiraz yoluna başvurulması sonucu her bir eylem ayrı ayrı değerlendirilerek tevhidten cezalandırmayı ortadan kaldıracak şekilde yeni bir karar verilemeyecektir. Bilgin, s.832.

⁹⁸ Atay, s.764.

⁹⁹ Danıştay 8.Daire, E: 1997/4389, K: 1998/440, T: 12.02.1998. Aktaran: Kaya, s.76.

¹⁰⁰ Kamu görevlilerinin işledikleri suçlara ilişkin ceza soruşturması ve kovuşturmasına tabi tutulmaları özel usullere bağlanmıştır. Çalışmamız kapsamında bu hususa değinilmeyecek olup, ayrıntılı bilgi için Hasan Tahsin Gökcan/Mustafa Artuç, Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3.Baskı, 2012 bakılabilir.

sızlığı şu şekilde ifade edilmiştir: “Yukarıda yazılı disiplin kovuşturmasının yapılmış olması, fiilin genel hükümler kapsamına girmesi halinde, sanık hakkında ayrıca ceza kovuşturması açılmasına engel teşkil etmez.” Ayrıca 131.maddesinde de “Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez. Memurun ceza kanununa göre mahkûm olması veya olmaması halleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamaz” şeklindeki düzenleme ile disiplin soruşturmasının bağımsızlığı kabul edilmiştir.¹⁰¹

Disiplin hukuku ile ceza hukukunun birbirinden farklı olduğu Danıştay tarafından da vurgulanan bir ilkedir: “...ceza mahkemesince delillerin taktiri ve suçun unsurları yönünden değerlendirmede uyulacak ilke ve kurallar, disiplin hukuku açısından uygulanan kurallardan farklı olup...”¹⁰²

İdarenin disiplin yaptırımını uygulamadığı hallerde ceza mahkemesince ceza verilmesi mümkün olduğu gibi, ceza mahkemesince ceza tayin edilmediği halde idarece disiplin yaptırımını uygulanması da mümkün olabilir.¹⁰³ Dolayısıyla, ceza kovuşturması ile disiplin soruşturması birbirini etkilemeyeceği belirtilebilir.¹⁰⁴

Bununla beraber, disiplin hukuku ile ceza hukukunun bağımsızlığı ilkesi mutlak surette geçerli bir ilke değildir.¹⁰⁵ Bazı durumlarda birbirlerini etkilemeleri de söz konusu olmaktadır. Nitekim ceza hukukuna en çok yaklaşan idari yaptırım çeşidinin disiplin cezaları olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.¹⁰⁶ Bu sebeple birbirlerinden etkilenmeleri çok doğal ve kaçınılmazdır. Bu kapsamda belirtilebilecek ilk husus, disiplin soruşturması kapsamında elde edilen bilgi ve belgelerin ceza kovuşturmasında delil olarak kullanılabilmesidir. Yine yukarıda ele alınan, ceza hukukuna ilişkin ilkelerin disiplin hukukunda da çoğunlukla geçerli olması durumu her iki hukukun birbiri ile olan etkileşimini göstermektedir.¹⁰⁷

¹⁰¹ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.723.

¹⁰² Danıştay 12.Daire, E: 2012/8902, K: 2014/6069, T: 01.10.2014.

¹⁰³ Gözler, s.773-774.

¹⁰⁴ Hakeri, s.47.

¹⁰⁵ Çağlayan, s.527; Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.723.

¹⁰⁶ Yıldırım/Yasin/Karan vd., s.395.

¹⁰⁷ Duman, s.28-29.

Bu bölüm kapsamında genel olarak kabul edilen ceza kovuşturması ile disiplin soruşturmasının birbirinden bağımsızlığı ilkesinin uygulamada mümkün olup olmadığı farklı ihtimaller çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

A. Ne Bis In Idem Kuralı Bağlamında Bir Değerlendirme

Ne bis in idem kuralının ceza hukukundan türemesine rağmen, bu alanın sınırlarını aşarak disiplin hukuku gibi yaptırım gerektiren diğer alanlarda da uygulama alanı bulduğundan bahsetmiştik.¹⁰⁸ Ne bis in idem ilkesi, kısaca bir suçtan dolayı kişinin iki kez cezalandırılmaması anlamına gelir. Bu ilke ceza hukukunda da disiplin hukukunda da geçerli bir ilkedir. Ne bis in idem ilkesi idari yaptırımların dolayısıyla disiplin cezalarının kendi aralarında geçerli bir ilkedir.¹⁰⁹ Dolayısıyla yukarıda da bahsettiğimiz gibi disiplin suçunu gerektiren bir eyleminden dolayı kişiye yalnızca bir disiplin cezası verilebilir. Ne bis in idem ilkesi ceza yaptırımları açısından da geçerli bir ilkedir. Dolayısıyla, bir kişi aynı suçtan dolayı iki kere cezalandırılmaz ve kişiye aynı suçtan dolayı tek ceza verilir. Fakat bu ilkenin her iki hukuki rejimde de geçerli olması, kamu görevlisinin hem disiplin yaptırımına hem de ceza yaptırımına tabi tutulmasına engel teşkil etmeyecektir.¹¹⁰ Aynı eylemden dolayı kişiye disiplin cezası verilmesi, ceza kovuşturmasında da ceza verilmesine engel olmadığı gibi; kişinin ceza kovuşturması sonucu cezaya mahkûm edilmiş olması, disiplin soruşturmasında da disiplin cezasına mahkûm edilemeyeceği anlamına gelmez. Nitekim bir Danıştay kararında bu husus şu şekilde ifade edilmiştir: *“Disiplin cezasının sebebini oluşturan eylem ve davranışlar, aynı zamanda Ceza Kanununda da suç sayılabilir. Bu durumda, disiplin cezası yaptırımı ile birlikte ceza yaptırımı da uygulanabilir. Bu iki yaptırım türünün hukuki dayanağı, amaç ve sonuçları birbirlerinden farklıdır”*.¹¹¹

¹⁰⁸ Yücel Oğurlu, “Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu “Ne Bis In Idem” Kuralı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C:52, S:2, s.104.

¹⁰⁹ Oğurlu, “Ne Bis In Idem”, s.105.

¹¹⁰ Çağlayan, s.534.

¹¹¹ Danıştay 12. Daire, E: 2021/1589, K: 2023/513, T: 13.02.2023.

B. Bekletici Mesele Yapılması Sorunu

Disiplin soruşturmasına konu olan eylemin aynı zamanda ceza hukuku bağlamında bir suç oluşturması ve disiplin soruşturması devam ederken ceza kovuşturmasına başlanması halinde, verilecek hükmün disiplin soruşturmasında beklenilmesinin gerekli olup olmadığı doktrinde tartışılmıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere, ceza hukuku ile disiplin hukuku birbirinden bağımsızdır. Burada şu hususu göz ardı etmemek gerekir, yukarıda değindiğimiz gibi 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 128. maddesinde disiplin cezasının verilmesi için disiplin cezası vermeye yetkili mercilere 15 günlük, 30 günlük ve 6 aylık “karar süreleri” öngörmüştür. Her ne kadar Danıştay bu sürenin ceza verme yetkisini ortadan kaldıran bir süre olmadığı görüşünü bildirdiyse de aynı kararında *“bu sürenin dışında karar verilmesinin disiplin cezasını kurlandırıcı bir durum olamayacağı, sadece, ilgili amir veya kurulun görevini belli süre içinde yapmaması nedeniyle sorumluluğunun doğacağı açıktır”*.¹¹² şeklinde gerekçe belirtmiştir. Dolayısıyla uygulamada disiplin cezası vermeye yetkili amirlerin bu sürele uymayıp ceza kovuşturmasının sonucunu beklemesi kendi sorumluluklarının doğmasına neden olduğundan pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca disiplin cezası verilmesinde zamanaşımı kuralları da bulunduğunu belirtmiştik. Uygulamada ceza kovuşturması uzun sürebilen bir yargılamadır ve bunun beklenmesi halinde disiplin cezası zamanaşımı süresi dolma ihtimali oldukça yüksektir. Dolayısıyla, karar vermeye yetkili disiplin amiri, yukarıda belirtilen sorumluluğu göze alarak ceza kovuşturmasını beklemeye karar verse bile, bu bekleme süresi 657 sayılı Kanun 127. maddesinde düzenlenen disiplin cezası zamanaşımı süresinden fazla olamayacaktır. Dolayısıyla, disiplin soruşturmasına konu olan eylemin aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda ceza kovuşturması beklenmeksizin disiplin soruşturmasının sonuçlandırılması mümkün ve hatta zorunludur.¹¹³

Bununla beraber, Gözler, bahsedilen Danıştay kararının aksine, 128. maddede belirtilen karar sürelerine uyulmasının “zorunlu” kabul edilmesi gerektiğini, zira hakkında soruşturma açılan kamu görevlilerinin uzun süre baskı altında kalmasının önlenmesinin hukuk devle-

¹¹² Danıştay 8.Daire, E: 1991/1370, K: 1991/1358, T: 17.09.1991.

¹¹³ Pınar, s.23.

tinin de bir gereği olduğunu savunmaktadır.¹¹⁴ Yıldırım/Yasin/Karan ve diğerleri, özellikle devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmesi öncesi ceza mahkemesi kararının beklenmesinin yerinde olacağı düşünülebilirse de, 657 sayılı Kanun'un 127 ve 131. maddeleri göz önüne alındığında bu mümkün değildir. Zira ceza kovuşturmasının disiplin soruşturmasının gecikmesine neden olamayacağı Kanunda açıkça düzenlenmiştir. Ceza kovuşturmasında verilen kararın disiplin soruşturmasını etkileyecek nitelikte olması halinde ilgililerin iptal davası açmaktan başka çaresi kalmamakla birlikte büyük olasılıkla iptal davasına ilişkin sürenin de geçmiş olacağı belirtilmiştir.¹¹⁵ Oğurlu, her ne kadar disiplin hukuku ve ceza hukuku birbirinden bağımsız olsa da, kamu hizmetinde bir aksamaya sebep olmadığı sürece yargılamanın sonucunu beklemek gerektiğini savunmaktadır.¹¹⁶ Us Doğan/Yücel Dericiler ise disiplin soruşturmaları ve ceza kovuşturması bakımından farklı zaman aşımı süreleri öngörüldüğünden, disiplin cezası verilmesi için ceza kovuşturmasının beklenmemesinin makul olduğunu fakat en azından meslek veya memuriyetle ilişkin kesilmesi talebi ile açılan disiplin soruşturmalarında, geri dönüşü zor veya imkansız zararlara yol açılmaması için ceza yargılamanın bekletici mesele yapılabilmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmektedir.¹¹⁷ Karahanoğulları ise disiplin soruşturmasının ceza kovuşturmasını beklememesinin, maddi unsurun oluşmaması, eylemin başka biri tarafından gerçekleştirilmesi gerekçesiyle kişi hakkında beraat kararı verilmesi halinde çeşitli sorunlar yaratacağını, özellikle disiplin cezalarının geri alınmaması¹¹⁸ durumu karşısında ilgili kişinin disiplin cezasının iptali için dava açmaktan başka bir çaresi kalmadığını belirtmektedir.¹¹⁹

Disiplin soruşturması sonucu verilen disiplin cezası hakkında idari dava açılmış olması halinde, idari yargı mercilerinin ceza yargılama-

¹¹⁴ Gözler, s.805.

¹¹⁵ Yıldırım/Yasin/Karan vd., s.398-399.

¹¹⁶ Oğurlu, "Ne Bis In Idem", s.113.

¹¹⁷ Us Doğan/Yücel Dericiler, s.1112-1113.

¹¹⁸ Disiplin cezalarının geri alınması konusunda bkz. F.Ebru Gündüz, "Disiplin Cezalarının Geri Alınması", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C:XX, S:1, ss. 411-424.

¹¹⁹ Karahanoğulları, s.64.

sını bekletici mesele yapması gerekip gerekmediğini de bu kapsamda değerlendirmemiz gerekir. Nitekim Danıştay bir kararında, disiplin cezasına konu eylemin gerçekleştirildiği yönünde mevcut deliller yeterli değilse ve aynı konuda devam eden bir ceza yargılaması mevcutsa, bu durumda ceza mahkemesi kararının kesinleşmesinin beklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹²⁰

Sonuç olarak disiplin soruşturmasında ceza kovuşturmasının bekletici mesele yapılmasının, zamanaşımı süreleri ve disiplin amirlerinin de sorumluluğuna sebep olabileceği yönündeki yasal düzenlemeler karşısında mümkün olmadığını; bununla beraber disiplin cezalarına karşı açılan idari yargı davalarında ceza kovuşturması sonucu verilecek kararın bekletici mesele yapılması gerektiğinin Danıştay tarafından kabul edildiğini belirtebiliriz.

C. Ceza Kovuşturması Sonucu Verilecek Kararlar Bakımından Değerlendirme

Ceza kovuşturması sonucunda verilecek kararlar, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, ceza kovuşturması sonucunda hüküm; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi, davanın düşmesi kararları şeklinde olabilir. Şimdi kanundaki sıraya göre bu kararların disiplin hukukuna etkisinden söz edeceğiz. Ayrıca, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile hapis cezasının ertelenmesi kararlarının da önemi sebebiyle, disiplin hukukuna etkisinden söz edilecektir.

Bekletici mesele kapsamında belirttiğimiz gibi ceza kovuşturmaları genellikle disiplin soruşturmalarına göre çok daha uzun sürmektedir. Genellikle, ceza kovuşturmasında karar verilene dek, disiplin soruşturmasında çoktan karar verilmiş olacaktır. Dolayısıyla bu kap-

¹²⁰ Danıştay 5.Daire, E: 2017/10102, K: 2019/2250, T: 27.03.2019. Aktaran: Us Doğan/ Yücel Dericiler, s.1116. Aynı yönde yakın tarihli bir karar: "Bir memura isnat olunan disiplin cezasına konu fiillerin, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre cezalandırılmasının gerekli olması durumunda, disiplin cezası hakkında karar verilmesi için mevcut deliller yeterli görülmemekle ceza mahkemesi kararına ihtiyaç duyulduğu kanaati hasıl olmuş ise, disiplin cezasına konu fiilin hukuki denetiminden önce ceza mahkemesi kararının kesinleşmesinin beklenmesi gerekmektedir". Danıştay 12. Daire, E: 2021/2030, K: 2023/1480, T: 29.03.2023.

samda yapacağımız değerlendirmeler, ceza kovuşturmasının, idarece eylemin geç öğrenilmesi gibi sebeplerle disiplin soruşturmasına geç başlanmış olması durumunda disiplin soruşturmasına; bunun dışındaki hallerde, disiplin cezası hakkında açılan idari davada verilecek karara olan etkisine ilişkindir.

1. Beraat Kararlarının Etkisi

Ceza kovuşturması neticesinde kamu görevlisine beraat kararı verilmesi halinde, beraat kararının verilme sebebi önemlidir.¹²¹ Zira beraat kararı çeşitli gerekçelerle verilebilir; yüklenen eylemin suç olarak tanımlanmamış olması, yüklenen eylemin sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, yüklenen eylemde kişinin kast veya taksirinin olmaması, yüklenen eylemi kişinin gerçekleştirdiği açık olup hukuka uygunluk sebebi bulunması, yüklenen eylemi kişinin gerçekleştirdiğinin sabit olmaması (delil yetersizliği).¹²² Nitekim ceza kovuşturması sonucunda kişinin mahkum olmaması, aynı olaya dayalı olarak disiplin soruşturmasında suçlu bulunmayacağı ve disiplin cezası verilemeyeceği anlamına gelmez.¹²³ Şimdi beraat kararının gerekçesi bakımından ayrı ayrı değerlendirelim.

Danıştay, “kişiyeye isnat edilen eylemin unsurları yönünden suç oluşturmaması” sebebiyle verilen beraat kararlarının disiplin soruşturması yönünden bağlayıcı olduğuna karar vermiştir. Bilindiği üzere, ceza hukukunda suçun oluşabilmesi için bazı unsurları barındırması gerekmektedir. Bunlardan ilki maddi unsur olarak da adlandırılan kanunda öngörülen biçime uygun bir eylemin varlığıdır. İkinci unsur hukuka aykırılığın varlığıdır. Üçüncü unsur ise manevi unsur olarak da adlandırılan kusurun varlığıdır.¹²⁴ Dolayısıyla, bir suçtan bahsedebilmek için bu üç unsurun varlığı aranacaktır. Unsurlardan birinin eksikliği halinde ceza hukuku uyarınca bir suçtan bahsedilemeyecektir. Danıştay örnek bir kararında: “... *davacının dolandırıcılık suçundan yargılandığı ... Asliye Ceza Mahkemesinin kararı ile unsurları yönünden oluşmayan müsnet suçtan beraatine karar verildiği ve anılan kararın kesinleştiği*

¹²¹ Boz, s.33.

¹²² Yenisey/Nuhoğlu, s.788-790.

¹²³ Us Doğan/Yücel Dericiler, s.1106.

¹²⁴ İçel, s.254, 297, 401.

anlaşılmiş olup, dolandırıcılık suçunu işlediğinden ötürü davacıya meslekten çıkarma cezası verilmiş ise de, anılan suçtan beraat ettiğinin anlaşılması karşısında isnat olunan eylemin gerçekleştiğinin kabulü olanaksız olduğundan işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı...¹²⁵ şeklindeki gerekçe ile suçun unsurlarının oluşmaması halinde disiplin cezası tesis edilen idari işlemin iptali gerektiğini belirtmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, ceza hukuku bakımından suç oluşturmeyen eylemin, disiplin hukuku bakımından da tasvir edilen suçlardan birinin kapsamına girmiyor olması gereğidir. Zira eylem ceza hukuku bakımından suç oluşturmayıp, disiplin hukuku bakımından suç oluşturuyor olabilir.¹²⁶ Nitekim kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren, amirlerine veya maiyetindekilere tehdit veya hakarete bulunmak eylemi, ceza muhakemesi bakımından unsurları yönünden suç oluşturmaya da, kamu görevlisinin eylemi aynı maddede yer alan amirlerine veya maiyetindekilere küçük düşürücü veya aşağılayıcı fiil veya hareketlerde bulunmak kapsamında görülerek disiplin cezası verilmesi söz konusu olabilir. Bu kapsamda yakın tarihli bir Danıştay kararında bu husus şu şekilde belirtilmiştir:¹²⁷ “...ceza yargılaması neticesinde suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle beraat eden memurun eylem, tutum ve davranışlarının bir başka disiplin suçu kapsamına girmesi halinde, Disiplin Hukuku yönünden başka bir disiplin cezası ile cezalandırılmasına, ... hukuki bir engel bulunmamaktadır”.

“İsnat edilen eylemin sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması” nedeniyle beraat kararı verildiği hallerde de bu karar disiplin soruşturmasını bağlayacaktır. Zira ceza yargılamasında o kamu görevlisinin o eylemi gerçekleştirmediği tespit edilmişse (olay anında başka bir yerde bulunmasının kanıtlanması gibi), ortada o kamu görevlisi tarafından işlenmemiş bir eylem vardır ve dolayısıyla o kişiye disiplin cezası verilemez. Nitekim bu isnat edilen eylemin sanık tarafından işlenmediğine ilişkin verilen beraat kararının idari uyumsuzluklarda sorgulanması yukarıda belirttiğimiz disiplin hukuku ilkelerinden olan masumiyet karinesi ile de çelişecektir.¹²⁸ Oğurlu, bu tip durumların

¹²⁵ Danıştay 12. Daire, E: 2001/3094, K: 2003/3946, T: 10.12.2003.

¹²⁶ Gözler, s.799.

¹²⁷ Danıştay 12. Daire, E: 2021/5111, K: 2023/1568, T: 30.03.2023.

¹²⁸ Anayasa Mahkemesi, Başvuru Numarası: 2012/584, T: 12.03.2015. Aktaran: Us Doğan/Yücel Dericiler, s.1105.

varlığı halinde disiplin soruşturmasını sonlandırmak için ceza mahkemesi kararının beklenmesi gerektiğini, bunun haksızlıkların ortaya çıkmasının önlenmesi için gerekli olduğunu savunmaktadır.¹²⁹

İsnat edilen eylemde “sanığın kusurunun olmaması” nedeniyle beraat kararı verilmesi halinde, bu karar da disiplin soruşturmasını etkileyecektir. Bilindiği üzere kusur, suçun oluşabilmesi için gerekli unsurlardan biri olup, bir eylemin işlediği iddia olunan kişiye yüklenilmesi için eylemin gerçekleştiği sırada o kişide bulunması gereken kişisel özelliktir.¹³⁰ Kusur unsuru kast ya da taksir olarak karşımıza çıkar. Kast, Türk Ceza Kanunu’nun 21. maddesine göre “... suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.” Taksir ise, “failin öngörülebilir nitelikteki sonucu öngörmemesi” veya “sonucu öngördüğü halde istememesi” şeklinde tanımlanabilir.¹³¹ Disiplin suçlarında da kamu görevlisinin kusurunun bulunması gerekir. Kusurun bulunmadığı ceza mahkemesi kararıyla tespit olunmuş ise, disiplin suçu yönünden de kusurunun bulunmadığının ve disiplin cezası verilemeyeceğinin kabulü gerekir. Danıştay nezarethanede bulunan kişiyi avukatı ve ailesiyle görüşmesi için çıkartmak üzere nezarethane kapısını açması üzerine nezarethanede bulunan diğer kişilerin kapıyı itip kamu görevlisini darp ederek yere düşürmeleri ve nezarethanede bulunan kişilerin bu şekilde kaçmaları şeklinde gerçekleşen olayda verdiği kararında bu hususa değinmiştir: “... bu olay nedeniyle görevi ihmalden yargılanan davacının hırsızlık fiili failinin kaçmasında kastının ya da kusurunun olmadığı gerekçesiyle beraat ettiği, ... bu nedenle uyanık davranmamak, görevi savsaklamak veya önlem almamak sonucu şahsın kaçması iddiasının sübuta ermediği anlaşıldığından dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı...”¹³²

Danıştay, “delil yetersizliği” sebebiyle verilen beraat kararlarının disiplin hukukunda bağlayıcı olmadığı görüşüne sahiptir. Bu durumu bir kararında şöyle açıklamaktadır: “Ceza mahkemesince delillerin takdiri ve suçun niteliği yönünden yapılan değerlendirmede uygulanan ilke ve ku-

¹²⁹ Oğurlu, “Ne Bis In Idem”, s. 114.

¹³⁰ İçel, s. 403.

¹³¹ İçel, s. 440.

¹³² Danıştay 12.Daire, E: 2008/1409, K: 2010/5367, T: 01.11.2010. Aktaran; İbrahim Özerdem, “Ceza Mahkemesi Kararlarının Memur Disiplin Hukukuna Etkisi” (Yüksek Lisans), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s.104.

rallar, disiplin hukuku açısından uygulanan kurallardan farklı olduğundan, aynı suç ile ilgili olarak ceza mahkemesince, suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmadığı (delil yetersizliği) gerekçesiyle verilen beraat kararlarının disiplin hukuku açısından bağlayıcı olmadığı, bu nitelikteki beraat kararının disiplin cezası uygulanmasına engel oluşturmayacaktır".¹³³

Danıştay, daha da ileri giderek hukuka aykırı delilin kabul edilmesi nedeniyle delil yetersizliğinden beraat eden bir kamu görevlisine disiplin cezası uygulanmasının hukuka uygun olduğuna, dolayısıyla disiplin hukuku yönünden bağlayıcı olmadığına karar vermiştir: "dava-cının ceza hukuku yönünden cezalandırılabilmesi için kasetin yeterli delil olamayacağının hüküm altına alındığı; dolayısıyla anılan Ceza Mahkemesi kararının davacının disiplin cezası ile cezalandırılması açısından bağlayıcı olmadığı..."¹³⁴ Ancak burada önemle belirtmek gerekir ki, hukuka aykırı elde edilen delillerin disiplin soruşturmalarında da kullanılmaması gerekir.¹³⁵ Nitekim delillerin elde edilmesi bakımından yürürlükteki pozitif hukuk kurallarına uygun hareket edilmesi gerektiği gibi, pozitif hukuk kuralı bulunmasa dahi delil elde edilirken temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilmemesi ve hukukun genel ilkelerine uyulması gerekmektedir.¹³⁶

"Hukuka uygunluk nedenleri bulunması" sebebiyle verilen beraat kararlarının, disiplin soruşturmasını etkilediği kabul edilmektedir. Nitekim hukuka uygunluk nedenleri, tüm hukuk düzenlerini etkileyecektir.¹³⁷

2. Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararının Etkisi

Ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilebileceği haller 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesi 3 ve 4. fıkralarında düzenlenmiştir.

¹³³ Danıştay 12. Daire, E: 2010/1494, K: 2013/4059, T: 16.05.2013.; aynı yönde Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E: 2018/2163, K: 2019/4674, T: 23.10.2019.

¹³⁴ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E: 2010/1391, K: 2011/273, T: 21.04.2011.

¹³⁵ Us Doğan/Yücel Dericiler, s.1111.

¹³⁶ F.Ebru Gündüz, "Hukuka Aykırı Elde Edilmiş Delillerin Disiplin Hukukunda Kullanılması", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2019, S:1, s.95.

¹³⁷ Karahanoğulları, s.68.; Atay, s.761.

5271 sayılı Kanun'un 223/3. fıkrasında sanığın kusur sorumluluğunun bulunmaması halleri sayılarak, bu hallerin varlığı halinde ceza verilmesine yer olmadığına karar verileceği belirtilmiştir. Bu haller, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması; yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi; meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması; kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi olarak belirtilmiştir. Kanun'un 223. maddesi 4. fıkrasında ise işlenen eylemin suç olma özelliği devam ederken, etkin pişmanlık, şahsi cezasızlık, karşılıklı hakaret, işlenen eylemin haksızlık içeriğinin azlığı durumları var ise ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir. 4.fıkra bakımından önemli olan husus, eylemin suç olma özelliğinin devam ettiğinin Kanun maddesinde açıkça belirtilmiş olmasıdır.

Bu bağlamda, somut olaya ve ceza verilmesine yer olmadığı hükmünün verilme sebebine göre disiplin yaptırımı bakımından bağlayıcı olup olmadığı çözüme kavuşturulmalıdır. Örneğin, akıl hastalığı nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı halinin disiplin soruşturması yönünden bağlayıcı olduğunu söylemek mümkündür. Zira Danıştay bir kararında disiplin suçunun işlendiği tarihten sonra Sulh Hukuk Mahkemesince akıl hastalığı nedeniyle kendisine vasi atanan kamu görevlisinin disiplin suçu tarihinde akıl hastalığı bulunup bulunmadığının tespitinin gerektiği ve bu tespitin disiplin cezası tayininde bağlayıcı olduğuna karar vermiştir.¹³⁸ Fakat karşılıklı hakaret halinin ceza mahkemesince saptanması halinde bu kararın bağlayıcı olmadığını ve disiplin suçunun oluştuğunu belirtmiştir: "... kullanılan ifadelerin amirine saygısızlık mahiyetinde sözler olduğu açık olduğundan sübuta eren eylemi nedeniyle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125/C-e maddesi kapsamında cezalandırılması işlemi hukuka aykırılık bulunmamaktadır".¹³⁹

Ceza verilmesine yer olmadığı hükmü bağlamında naçizane kanaatimiz şu yöndedir: Ceza Muhakemesi Kanununun 223. maddesi 3. fıkrasında belirtilen haller aynı zamanda "kusurun olmadığına tespit edildiği" haller olduğundan ötürü, disiplin soruşturmasını bağlamalı

¹³⁸ Danıştay 12. Daire, E: 2013/5791, K: 2013/10543, T: 12.12.2013.

¹³⁹ Danıştay 12. Daire, E: 2013/6861, K: 2016/4586, T: 13.10.2016.

ve kusur olmadığı için disiplin cezası verilememelidir. Aynı maddenin 4.fıkrasında belirtilen hallerde ise “eylemin suç oluşturduğunun” tespit edildiği fakat ceza yargılamasında ceza verilemediğinden ötürü disiplin soruşturmasını bağlamamalı ve eylem disiplin suçu teşkil ediyorsa, disiplin cezası verilebilmelidir.

3. Mahkûmiyet Kararının Etkisi

Ceza Muhakemesi Kanununun 223. maddesi 5. fıkrasına göre yüklenen suç işlediği sabit olan sanık hakkında mahkûmiyet kararı tesis edilir. Öncelikle aynı eylemden ötürü ceza mahkemesi kararıyla mahkûmiyete karar verilmiş bir kamu görevlisinin disiplin cezasıyla da cezalandırılmasının ne bis in idem ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceğini yukarıda belirtmiştik. Peki, ceza mahkemesi kararı ile kamu görevlisinin eylemi işlediğinin sabit olması karşısında kamu görevlisine disiplin cezası verilmesi zorunlu mudur? Eylem, disiplin hukuku bağlamında disiplin cezasını gerektirmiyorsa böyle bir zorunluluktan tabi ki bahsedilemeyecektir. Eylem disiplin cezasını gerektiriyorsa, idarenin ceza kovuşturmasında verilen mahkûmiyet kararına rağmen suçun oluşmadığından bahisle disiplin cezasına hükmetmemesi, ceza mahkemelerinde verilen yargı kararının yok sayılması anlamına gelecektir. Bu nedenle ceza mahkemelerinde failin suçu işlediğinin sabit olduğunun tespit edilerek mahkûmiyet kararı verilmesi ve aynı eylemin disiplin suçunu da teşkil etmesi halinde idare bu mahkûmiyet kararı ile bağlıdır.¹⁴⁰ Dolayısıyla idarenin, ceza kovuşturmasında kişinin o eylemi işlediği yönündeki kararı karşısında, eylemin o kişi tarafından işlenmediği yönünde bir karar vermesi mümkün değildir.¹⁴¹

4. Güvenlik Tedbirine Hükmedilmesinin Etkisi

Güvenlik tedbirine hükmedilmesi, Ceza Muhakemesi Kanununun 223. maddesi 6.fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: “Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur”. Madde metninde açıkça kişinin yüklenen suçu işlediğinin sabit olması yani mahkûmiyete karar verilmesi halinde güvenlik tedbirine hükmedi-

¹⁴⁰ Oğurlu, “Ne Bis In Idem”, s. 122.; Özerdem, s.124.; Duman, s.28.

¹⁴¹ Pınar, s.24.

leceği düzenlenmiştir. Bu nedenle güvenlik tedbirine hükmedilmesi de bir mahkûmiyet kararıdır. Mahkûmiyet kararının disiplin soruşturmasına etkisinden yukarıda bahsetmemiz sebebiyle yeniden bahsetmeyeceğiz.

5. Davanın Reddi Kararının Etkisi

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesi 7. fıkrasında düzenlenmiştir: *"Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir"*. Görüldüğü üzere ceza hukukunda uygulanan ne bis in idem ilkesi bu şekilde yasal düzleme oturtulmuştur. Davanın reddi kararı ile dava bir nevi usulden reddedilmektedir, işin esasına girilmemektedir. Disiplin soruşturmasına bu kararın etki etmediğini belirtmek yerinde olacaktır. Disiplin soruşturmasını etkileme ihtimali olan esas dava, ilgili hakkında açılmış olan ilk dava ve o davada verilecek/verilmiş olan karardır.

6. Davanın Düşmesi Kararının Etkisi

Davanın düşmesi kararı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesi 8. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma koşullarının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması halinde düşme kararı verilir. Türk Ceza Kanunu'nda ise düşme sebepleri 64. madde ve devamında düzenlenmiştir. Ölüm (m.64), af (m.65), dava veya ceza zamanaşımı (m.66-72), şikâyet (m.73), ön ödeme (m.75) düşme sebepleri olarak belirlenmiştir.

Ölüm nedeniyle davanın düşmesi halinde, disiplin soruşturması da konusuz kalmış olacaktır. Zira disiplin cezası verilse dahi disiplin cezasının muhatabı artık yoktur. Bu nedenle ölüm halinde disiplin soruşturmasının ceza vermeksizin kapatılması gerekmektedir.¹⁴²

Af halinde Türk Ceza Kanunu 65. maddesine göre, kamu davası düşer ve hükmolunan cezalar bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalır. Fakat kamu davasında derhal beraat kararı verilebilecek bir durum söz konusu ise düşme kararı değil beraat kararı verilmelidir.¹⁴³

¹⁴² Özerdem, s.127.

¹⁴³ İçel, s.754.

Ceza, af nedeniyle ortadan kalkarsa, fakat yine de eylem bir disiplin suçu teşkil ediyorsa, kişiye disiplin cezası verilmesine engel değildir. Ancak çıkarılan Af Kanunu¹⁴⁴ ile disiplin cezalarının ortadan kalkacağı gibi bir özel düzenleme getirilmesi hali varsa, verilmiş disiplin cezaları ortadan kalkacak, disiplin cezası verilmemişse de bu düzenleme disiplin cezası verilmesine engel olacaktır. Danıştay da bir kararında *"kararın verildiği tarihe kadar hakkında verilmiş bir mahkumiyet kararı bulunmayan davacının üzerine atılı disiplin suçu ve verilen disiplin cezasının 4455 sayılı Yasa uyarınca af kapsamında kaldırıldığının anlaşıldığı, 23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenen ve af kapsamına giren disiplin cezasının verilmesini gerektiren fiilden dolayı ilgililer hakkında disiplin soruşturması yapılamayacağı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verildiği"*¹⁴⁵ şeklindeki Yerel Mahkeme kararını onayarak bu yönde görüş bildirmiştir. Buraya kadar bahsedilen af, genel af olarak nitelendirilmektedir. Bir de özel af müessesesi bulunmaktadır. Özel af¹⁴⁶ kişiye yönelik çıkarılır ve hükmü yani mahkumiyeti ortadan kaldırmaz, yalnızca cezaı kaldırır.¹⁴⁷ Dolayısıyla, disiplin soruşturmasına etki etmeyeceği savunulabilir. Özel affa ilişkin kararda özellikle disiplin cezaları da kapsama alınmışsa, disiplin cezasını da ortadan kaldıracağı düşünülebilir.

Zamanaşımı nedeniyle kamu davasının düşmesi kararı verilmesi halinde Danıştay, bu durumun verilen disiplin cezasını etkilemeyeceğine, yani disiplin hukuku açısından bağlayıcı olmadığına karar vermiştir: *"her ne kadar davacı tarafından, ceza yargılaması sonucunda hakkında bir mahkumiyet kararı verilmediği ve dolayısıyla aynı fiiller nedeniyle meslekten çıkarılmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürülmekte ise de; ceza mahkemesince delillerin taktiri ve suçun unsurları yönünden değerlendirmede uyulacak ilke ve kurallar, disiplin hukuku açısından uygulanan kurallardan farklı olup..."*¹⁴⁸ Uygulamada, ceza zanaşımı geçmişse çoğunlukla disiplin cezası zanaşımı da geçmiş olmaktadır.

¹⁴⁴ Genel Af çıkarma yetkisi TBMM'ye aittir (Anayasa md.87).

¹⁴⁵ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E: 2005/1636, K: 2008/1781, T: 17.10.2008.

¹⁴⁶ Özel af çıkarma yetkisi TBMM ve Cumhurbaşkanına aittir (Anayasa m.87 ve m.104/16).

¹⁴⁷ Fatih Selami Mahmutoğlu/Serra Karadeniz, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2.baskı, 2021, s.1544.

¹⁴⁸ Danıştay 12. Daire, E: 2012/8902, K: 2014/6069, T: 01.10.2014.

Fakat zanaşımı nedeniyle ceza davasının düşmesi halinde, idarece zamanında verilmiş disiplin cezasının iptali gerekmeyeceği gibi, idare eylemden çok daha sonra haberdar olmuşsa disiplin cezası zanaşımı süresi içerisinde idarece disiplin cezası verilmesinde de engel yoktur.¹⁴⁹

Kovuşturulması şikayete bağlı suçlarda, şikayetten vazgeçilmesi nedeniyle davanın düşmesi halinde, kamu görevlisi hakkında disiplin soruşturmasına devam edilerek eylem bir disiplin suçunu gerektiriyorsa disiplin cezası verilmesi gerekir.¹⁵⁰ Danıştay bir kararında şu şekilde ifade etmiştir: “... *davacının kendisine isnat edilen fiili işlediğinin anlaşılması, öte yandan ilgili hakkında ... Asliye Ceza Mahkemesinde emniyeti suiistimal suçundan açılan davada müştekinin şikayetinden vazgeçmesi nedeniyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmesinin ... disiplin cezası uygulanmasına engel teşkil etmemesi karşısında meslekten çıkarma cezasıyla cezalandırılması yolunda tesis edilen işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir*”.¹⁵¹ Görüldüğü üzere Danıştay, ceza muhakemesinde şikayetten vazgeçme nedeniyle verilen düşme kararının disiplin soruşturmasına engel teşkil etmeyeceği yönünde görüş bildirmiştir. Fakat Danıştay’ın aksi yönde kararları da vardır. Eylemi nedeniyle hırsızlık suçunu işlediğinden bahisle meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılması işleminin iptali istemiyle açılan davada, davacının davaya konu eylemi nedeniyle yapılan yargılamada şikayetten vazgeçilmesi nedeniyle davanın düşürülmesine karar verildiği, davacının taksit durağından ayrılırken ‘daha sonra veririm’ dediği yolundaki tanık beyanları da dikkate alınarak disiplin cezasına ilişkin işlemin iptaline ilişkin yerel mahkeme kararının onanmasına karar verilmiştir.¹⁵² Bu kararda her ne kadar, davanın düşmesi nedeniyle disiplin cezasının gerekmediği yönünde karar verilmiş ise de, aslında ceza davasının içeriğinin incelendiği ve tanık beyanları nedeniyle hırsızlık suçunun oluşmaması ihtimali de göz önüne alınarak bu yönde hüküm tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Ön ödeme nedeniyle de davanın düşmesi kararı verilebilir. Ön ödeme, belli bir miktar ceza gerektiren suçları işleyen failin, bir miktar

¹⁴⁹ Oğurlu, “Ne Bis In Idem”, s. 120.; Yıldırım/Yasin/Karan vd., s.396.

¹⁵⁰ Pınar, s.25.

¹⁵¹ Danıştay 12. Daire, E: 2002/1382, K: 2004/1211, T: 09.04.2004., Aktaran; Özerdem, s. 134.

¹⁵² Danıştay 12.Daire, E: 2007/340, K: 2009/238, T: 26.01.2009, Aktaran; Özerdem, s.134.

parayı Devlet hazinesine belli bir süre içinde yatırması halinde kamu davasının düşmesi müessesesidir. Bu kapsamda belirtmek gerekir ki, derhal beraat kararı verilebilecek durumlarda, ön ödeme usulüne başvurmaya gerek yoktur ve düşme kararı verilemez.¹⁵³ Görüldüğü üzere ön ödeme işin esasını çözmez. Bu nedenle kamu görevlisi ön ödeme müessesesi işleterek hakkındaki kamu davasının düşmesini sağlasa dahi, eylemi bir disiplin suçunu oluşturuyorsa hakkında disiplin cezası verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

7. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Etkisi

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi 5. fıkrasında düzenlenen bir kurum olup, *"Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, müsadereye ilişkin hükümler hariç, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder"* şeklinde düzenlenmiş ve buna göre 5271 sayılı Kanun'da öngörülen şartların varlığı halinde mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir. Bu karar verildiğinde, aslında verilmiş iki karar bulunmaktadır: Birincisi, sanığın suçu işlediğinin tespitini içeren mahkûmiyet kararı, ikincisi hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıdır.¹⁵⁴ İkinci karar, birinci kararın üstüne inşa edilir ve ilk kararın hüküm ifade etmesini engeller.¹⁵⁵ Sanık hakkında kurulan ve açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü -5 yıllık denetim süresi içerisinde kasten yeni bir suç işlememesi ve denetim yükümlülüklerine uygun davranması halinde- kaldırılarak davanın düşmesi kararı verilmektedir. Aksi durumda yani sanığın 5 yıllık denetim süresi içerisinde kasten yeni bir suç işlemesi ve denetim yükümlülüklerine aykırı davranması halinde mahkûmiyeti içeren birinci karar hüküm ifade edecektir.¹⁵⁶

¹⁵³ Mahmutoğlu/Karadeniz, s.1630.

¹⁵⁴ Özerdem, s. 135.

¹⁵⁵ İbrahim Keskin, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararları ve Disiplin Soruşturmalarına Etkisine Dair Bir Değerlendirme", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2023, S: 54, s.6.

¹⁵⁶ Keskin, s.6.

Danıştay'ın görüşüne göre, 5271 sayılı Kanun uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararı verilmesi, suçun sübut etmediğini göstermeyeceğinden ve hatta tam aksine kişinin suçu işlediği ceza mahkemesine göre sabit sayıldığından, eylemin disiplin suçu oluşturması halinde disiplin cezası verilmesi gerekmektedir.¹⁵⁷ Anılan karara göre, *“disiplin cezasını gerektiren fiilin niteliğine göre ceza yargılamasında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olması disiplin hukuku yönünden ortada bir ceza mahkumiyeti bulunmadığından bahisle disiplin cezası uygulanmaması sonucunu doğurmayacaktır.”*¹⁵⁸ Aynı yönde yakın tarihli bir başka Danıştay kararında bu husus *“davacı hakkında ceza yargılaması sonucu verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, davacıya isnat edilen eylemin disiplin yönünden idarece ele alınmasına ve disiplin cezası verilmesine engel teşkil etmeyeceği, davacıya isnat edilen fiilin, hakkında yapılan disiplin soruşturması sonucunda sübute erdiği kanaatine varıldığı...”*¹⁵⁹

8. Hapis Cezasının Ertelenmesi Kararının Etkisi

Hapis cezasının ertelenmesi 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 51. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, *“İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Bu sürenin üst sınırı, fiili işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından üç yıldır”*.

Hapis cezasının ertelenmesi halinde de aslında verilmiş iki karar bulunmaktadır: Sanığın mahkûmiyetine ilişkin karar ile hapis

¹⁵⁷ Bununla beraber Keskin, disiplin cezasına ilişkin idari uyuşmazlıklarda HAGB kararına dayanılmasının, hakkında kesin mahkûmiyet hükmü bulunmayan kişilerin suçlu muamelesi görmemesini içeren masumiyet karinesine aykırılık oluşturabileceğini belirtmiştir. Keskin, s.20.; Bununla beraber Danıştay bu durumun masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmeyeceği görüşündedir. Danıştay 16. Daire, E: 2015/896, K: 2016/1858, T: 24.03.2016. Aktaran: Keskin, s.23.

¹⁵⁸ Danıştay 12. Daire, E: 2011/9670, K: 2012/3553, T: 25.05.2012.

¹⁵⁹ Danıştay 12. Daire, E: 2019/3149, K: 2022/1404, T: 24.11.2022. Danıştay bir başka kararında HAGB kararını mahkûmiyet hükmü kabul ederek şu şekilde hüküm kurmuştur: *“ceza yargılaması neticesinde davacının mahkumiyetine ilişkin verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının, disiplin soruşturması ve kovuşturması bakımından bağlayıcılığı bulunmadığı sonucuna varıldığından...”* Danıştay 5. Daire, E: 2016/29950, K: 2020/5028, T: 11.11.2020.

cezasının ertelenmesine ilişkin karar.¹⁶⁰ Bu bağlamda, hapis cezasının ertelenmesi halinde, kamu görevlisi tarafından işlendiği iddia olunan eylemin gerçekleştiği yargı kararı ile saptanmış olduğundan, Danıştay verilen disiplin cezasının iptalinin gerekmediği sonucuna varmıştır: “... diğer iki sanıkla birlikte davacının; TCK 240/2 maddesi gereğince 6 ay hapis ve ağır para cezası ile cezalandırılmalarına, 3 ay müddetle memuriyet görevlerinden mahrumiyetlerine, hapis cezasının TCK 72. maddesi uyarınca ağır para cezasına çevrilmesine ve 647 sayılı Yasa'nın 6. maddesi uyarınca sanıkların cezasının ayrı ayrı ertelenmesine karar verildiği anlaşılmıştır. Bu durum karşısında, davacı hakkında mahkûmiyet kararı verilmesine neden olan suçun niteliği ve ağırlığı göz önüne alındığında, dava konusu işlemde sebep ve maksat unsurları yönünden hukuka aykırılık görülmemiştir”.¹⁶¹

Ayrıca belirtmek gerekir ki, Ceza Muhakemesi Kararları Bakımından Değerlendirme başlığı altında bahsedilen tüm durumlar için geçerli olan bir kural vardır: Kamu görevi esnasında “memuriyete engel cezayı gerektiren bir suçtan ötürü” ceza davası açılırsa, ceza yargılamasında mahkûmiyet kararı verilmedikçe bu suça dayanarak disiplin cezası verilemeyecektir. Dolayısıyla disiplin cezasını düzenleyen kanun kuralında, cezanın uygulanması bir mahkûmiyet esasına bağlı kılınmışsa, örneğin genel af kanunu ile mahkûmiyet ortadan kalkacağından disiplin cezası da bu durumdan etkilenecektir.¹⁶²

SONUÇ

Kamu görevlilerinin birbiri ile uyumu ve kamu hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanması gibi amaçlarla getirilen iç düzen kuralları olarak ifade edilen disiplin hukuku kapsamında kamu görevlileri, disiplin suçları ve bunların ihlali halinde uygulanacak disiplin cezaları ile karşı karşıya kalmaktadır. Kamu görevlilerinin eylemleri ile bir disiplin suçuna neden olmaları halinde haklarında disiplin soruşturması başlatılarak disiplin cezası verilmesi söz konusu olacaktır.

Bazı durumlarda kamu görevlisinin gerçekleştirdiği eylem, aynı zamanda Ceza Hukuku bağlamında da bir suç oluşturabilmektedir.

¹⁶⁰ Mahmutoglu/Karadeniz, s.1263.

¹⁶¹ Danıştay 5.Daire, E: 2002/5460, K: 2005/5304, T: 21.11.2005.

¹⁶² Pınar, s.27.

Çalışmamızda, kamu görevlisi hakkında yürütülen ceza kovuşturması ile disiplin soruşturması arası ilişki inceleme konusu yapılmıştır.

Bu kapsamda öncelikle belirtmek gerekir ki, Ceza Hukuku ile Disiplin Hukuku kişilerin bazı eylemleri karşılığında uygulanacak yaptırımları düzenlemeleri yönüyle birbirlerine benzeseler de aslında birbirinden bağımsız iki rejimdir. Bu bağımsızlık kabul edilen genel bir ilkedir ve yasal düzleme de oturtulmuştur. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinde disiplin soruşturmasına neden olan eylemin aynı zamanda ceza kovuşturması açılmasına engel olmayacağı ve 131. maddesinde ise kamu görevlisinin ceza kanununa göre mahkûm olması veya olmamasının, disiplin cezası uygulanmasına engel olamayacağı belirtilmiştir. Bu maddelerdeki düzenlemelerden ortaya çıkan sonuç, aynı eylemden dolayı hem disiplin soruşturması hem de ceza kovuşturmasının yapılabileceği ve birinde verilen kararın diğerini etkilemeyeceğidir.

Ceza hukuku ile disiplin hukukunun birbirinden bağımsız olmasının sonucu olarak, disiplin soruşturması ceza kovuşturmasını bekletici mesele yapamaz. Bu duruma hem bağımsızlığa ilişkin yukarıdaki düzenlemeler hem de disiplin soruşturmasına ilişkin zamanaşımı kuralları engel olmaktadır. Bununla beraber, tüm disiplin yaptırımları bakımından haksızlıkların ortaya çıkabilmesi mümkün olmakla birlikte; özellikle meslekten çıkarılma sonucuna neden olması olası disiplin soruşturmalarında, ceza kovuşturmasının bekletici mesele yapılabilmesi, telafisi güç zararlara sebep olabilecektir. Dolayısıyla, bu konuda bir yasal düzenleme yapılarak, en azından telafisi güç disiplin cezalarına ilişkin soruşturmalarda, ceza kovuşturmasında verilecek kararın beklenmesinin sağlanması gerektiği kanaatindeyiz.

Ceza hukuku ile disiplin hukukunun bağımsızlığına ilişkin ilkenin mutlak olmadığı, bazı durumlarda birbirlerini etkileyebildikleri belirtilmelidir. Bu kapsamda ceza kovuşturmalarının disiplin soruşturmalarından çok sonra karara bağlandığından, birbirlerini etkileyemeyecekleri düşünülse de disiplin cezalarına ilişkin yargılamalarda veya idarenin disiplin suçunu sonradan öğrenmesi durumunda etkilemesi mümkün olabilecektir.

Çalışma kapsamında tespit edebildiğimiz kadarıyla, ceza kovuşturmasında kamu görevlisine isnat edilen eylemi o kişinin işlemediği-

nin tespit edilmesi, eylemin unsurları bakımından suç oluşturmaması, sanığın eylemin gerçekleşmesinde kusurunun olmaması nedenleriyle verilen beraat kararı; akıl hastalığı nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı, eylemin kamu görevlisi tarafından işlendiği sabit görülerek mahkûmiyet hükmü kurulması ve/veya güvenlik tedbirine hükmedilmesi, ölüm nedeniyle davanın düşmesi kararı disiplin hukukuna etki edebilecek kararlardan bazılarıdır.

Çalışmada da görüldüğü üzere, ceza kovuşturmasında verilen hangi kararların disiplin soruşturmasında verilecek kararı bağlayacağı, hangilerinin bağlamayacağı net değildir. Ancak somut olayın önüne gelmesi neticesinde Danıştay içtihatları ile bu konu şekillenebilmektedir. Bu nedenle uygulamanın nasıl olacağını belirsiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum da bizi, olası haksız disiplin yaptırım uygulamalarının önüne geçmek için bu belirsizliğin giderilerek yeknesak bir kurallar bütünü oluşturulması gerektiği kanaatine ulaştırmaktadır.

Kaynakça

Kitaplar

- Akyılmaz Bahtiyar/Sezginer Murat/Kaya Cemil, Türk İdare Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 10. baskı, 2022.
- Atay Ender Ethem, İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- Bilgin Hüseyin, İdari Davalar ve Çözüm Yolları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3. Baskı, 2022.
- Çağlayan Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 7. baskı, 2019.
- Duman Bahattin, Yükseköğretim Ceza ve Disiplin Soruşturması, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3.baskı, 2012.
- Dündar Erol, Milli Eğitim Teşkilatı Mensuplarına İlişkin Disiplin Cezaları ve Yargı Denetimi, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1987.
- Erkal Atila, İdare Hukukunda Kıyas, Savaş Yayınevi, Ankara, 2022.
- Giritli İsmet/Bilgen Pertev/Akgüner Tayfun/Berk Kahraman, İdare Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 7.baskı, 2015.
- Gökcan Hasan Tahsin/Artuç Mustafa, Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi ve Özel Soruşturma Usulleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3.baskı, 2012.
- Gözler Kemal/Kaplan Gürsel, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 21. baskı, 2019.
- Gözler Kemal, İdare Hukuku Cilt II, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 3. baskı, 2019.
- Gözübüyük Şeref/Tan Turgut, İdare Hukuku Cilt I, Turhan Kitabevi, Ankara, 9. baskı, 2013.

- Günday Metin, İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara, 10. baskı, 2011.
- Hakeri Hakan, Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 26. baskı, 2022.
- İçel Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık, İstanbul, 7. baskı, 2016.
- Karabulut Mustafa, İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- Kaya Nurullah/Doğan Cevdet, Soruşturma Rehberi, Ankara, 1. baskı, 2002.
- Mahmutoğlu Fatih Selami/Karadeniz Serra, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2.baskı, 2021.
- Mısır M.Haşim, Avukatlık Disiplin Hukuku, Türkiye Barolar Birliği, Ankara, 2008.
- Oğurlu Yücel, İdari Yaptırımlar Karşısında Yargısal Korunma, Seçkin Yayınevi, 2. baskı, 2001.
- Özen Mustafa, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 6.baskı, 2023.
- Özen Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 1. baskı, 2017.
- Pınar İbrahim, Disiplin Suç ve Cezaları ve Sicil Hukuku, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2008.
- Sancakdar Oğuz/Altınok Çalışkan Elif/Dursun Özdemir Gizem/Yağcı Pınar/Seyhan Serkan/Karaca Egemen, Disiplin Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2.baskı, 2022.
- Tan Turgut, İdare Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 3. baskı, 2014.
- Yenisey Feridun/Nuhoğlu Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 3.baskı, 2015.
- Yıldırım Turan/Yasin Melikşah/Karan Nur/Özdemir Eyüp/Üstün Gül/Okay Tekinsoy Özge, İdare Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 3.baskı, 2012.

Makaleler

- Akkoyunlu Sencer Abdullah, "Disiplin Soruşturmasında Memurun Savunma Hakkını Kullanımında İdarenin Uyması Gereken Esaslar", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2023, C: 28, S: 48, ss.3 - 63.
- Akyılmaz Bahtiyar, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, C:6, S:2, ss.241-262.
- Aras Bahattin, "Disiplin Soruşturmaları Bakımından Hukuki Güvenlik ve Belirlilik İlkeleri", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, C: 16, S: 1, ss.235 - 276.
- Baş Eylem, "Hâkimlerin ve Savcılarının Disiplin Yönünden Soruşturulmaları ve İşlemleri Suçlar Nedeniyle Yargılanmaları", *Ankara Barosu Dergisi*, 2016, S: 3, ss.267 - 359.
- Bosquet, Jean-Jacques, "La Procedure Non-Contentieuse En Droit Administratif Français", İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler, 17-18 Ocak 1998, Ankara.
- Boz Selman Sacit, "Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2017, C: 25, S:2, ss.15-41.

- Bulut Metin, "Kamu Görevlileri Disiplin Hukukunda Kanunilik İlkesini Yeniden Düşünmek", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2018, C: 6, S: 12, ss.227-278.
- Dündar Erol, "Emniyet Mensuplarına İlişkin Disiplin Cezaları ve Yargı Denetimi", *Danıştay Dergisi*, 1986, C: 16, S:62-63, ss.15-50.
- Eraslan Yunus, "Disiplin Hukukunda Tevhiden Cezalandırma", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2019, C:7, S:13, ss.167-186.
- Ersoy Uğur, "Disiplin Hukukunda Kanunilik İlkesinin Uygulanabilirliği", *Türk Ceza Hukuku Derneği Ord. Prof. Sulhi Dönmezer Armağanı Cilt II*, 2008, Ankara, ss.769-778.
- Gündüz F.Ebru, "Hukuka Aykırı Elde Edilmiş Delillerin Disiplin Hukukunda Kullanılması", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2019, S:1, ss.89-114.
- Gündüz F.Ebru, "Disiplin Cezalarının Geri Alınması", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C:XX, S:1, ss.411-424.
- Hafızoğulları Zeki, "Genel Çizgileriyle Savunma Hakkı", *Ankara Barosu Dergisi*, 1994, S:1, ss.20-40.
- Karahanogulları Onur, "Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 1999, C:8, S:3, ss.55-77.
- Kaya Cemil, "Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasında Hâkim Olan Temel İlkeler", *Amme İdaresi Dergisi*, 2005, C:38, S:2, ss.61-87.
- Keskin İbrahim, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararları ve Disiplin Soruşturmalarına Etkisine Dair Bir Değerlendirme", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2023, S: 54, ss.1 - 38.
- Küçük Çolpan Mücahit, "Kanunilik İlkesinin Memur Disiplin Hukukunda Uygulanabilirliği", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2021, C:6, S:2, ss.129-174.
- Oğurlu Yücel, "Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu "Ne Bis In Idem" Kuralı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C:52, S:2, ss.101-124.
- Saygın Engin, "Devlet Memurları Kanunu ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunundaki Disiplin Hukukuna İlişkin Süreler", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2024, S: 58, ss.147- 176.
- Şanlı Atay Yeliz, "İdari İşlemden Başvuru Yollarının Gösterilmesi Yükümlülüğü", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2011, S: 96, ss.293-318.
- Us Doğan Eser/Yücel Dericiler Özge, "Kamu Görevlisi Disiplin Hukukunda Masumiyet Karinesi ve Şüpheden Sanık Yararlanır (In Dubio Pro Reo) İlkelerinin Uygulanması", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, C:5, S:1, ss. 1087-1122.
- Yüce Turhan Tufan, "Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Ceza Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açıdan Tahlili", *Danıştay Dergisi*, 1994, C:24, S:88, s.5-15.

Tezler

- Özdemir İbrahim, "Ceza Mahkemesi Kararlarının Memur Disiplin Hukukuna Etkisi" (Yüksek Lisans), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

